

Çocuk Katılımı
El Kitabı

Teşekkür...

Çocuk Katılımı El Kitabı, çocuklar, yetişkinler ve kurumlar arası ortak bir çalışmanın ürünüdür. El Kitabı öncelikle Çocuk Hakları Ankara Çocuk Komitesi üyeleri Ecem Türkoğlu, Canser Karadaş, Kemal Ak, Seda Ceylan, Cansu Aydın ve Elif Muratoğlu'nun katkılarıyla hazırlanmıştır. El Kitabı'na katkı veren yetişkinler ise Sevil Lale Kurt (SHÇEK), Filiz Birinci (SHÇEK), Leyla Karayay (SHÇEK), Nilgün Çavuşoğlu (UNICEF), Işık Bezirgan (ICC), Seval Yılmaz (ICC), Zeliha Emirosmanoğlu (ICC), Gökçe Gül (ICC), Defne Ağaoğlu (ICC), Deniz Ergin (ICC), Dilek Haznedaroğlu (ICC), Münevver Bertan (ICC), Adem Arkadaş (ICC) ve Darren Bird'dür (Funky Dragon). Galler Çocuk Parlamentosu Genel Müdürü Darren Bird çocuk katılımı, çocuklarla birlikte çalışma ve çocuk hakları komiteleri ile ilgili tecrübelerini bizlerle paylaşmış ve El Kitabı'nın ilk taslağını hazırlamıştır. Daha sonra yine Çocuk Hakları Ankara Çocuk Hakları Çocuk Komitesi üyeleri, SHÇEK, UNICEF ve ICC'nin katkıları ile El Kitabı son halini almıştır. El Kitabı'nın hazırlanışında emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

İçindekiler

Önsöz	03
Giriş	04
Kurumsal Bilgi.....	05
Sözlük	06
El Kitabı Nasıl Geliştirildi?.....	08
Çocuk Hakları Komiteleri'nin Kapasitelerinin Geliştirilmesi.....	09
Çocuk Hakları Çocuk Komiteleri'ne Katılım.....	10
Türkiye'de Çocuk Katılımı Politikası	11
BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	12
Hak Ne Demektir?	13
ÇHS'nde Neler Vardır?	13
Sözleşme'nin Yönlendirici İlkeleri.....	15
Hak Maddeleri Ne İçerir?	16
Çocukların Demokratik Karar Süreçlerine Katılımı	17
Katılımın Çocuklara Yararı Nedir?.....	19
Farklı Katılım Türleri.....	21
Yetişkinler Katılımı Nasıl Desteklemelidirler?.....	23
Katılımı Gerçekleştiren Adımlar Nelerdir?.....	24
Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri	25
Çocuk Hakları Komiteleri Nasıl Kurulur.....	26
Görev Tanımı	28
Planlama ve İzleme Süreci.....	32
Sürdürülebilirlik	33
Bütçeleme	34
Planlama ve Etkinlik	35
Toplantı Planlamak.....	36
Toplantıyı Yürütmek.....	39
Oyunlar	45
Buradan Nereye?	67
İşe yarayacak bağlantılar - linkler	68
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	69

Önsöz

Çocuk haklarına dair sözleşme, 1989 yılında Birleşmiş Milletler'de onaylanmış ve 1990 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir. İki ülke hariç tüm devletler tarafından kabul edilen bu sözleşme Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) 1994 yılında onaylanmış ve 1995'de yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme dünyanın her tarafında aynı anlamı taşır. Başlıca dört temel ilkesi vardır. Bunlar, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme, ayırım gözetmeme ve katılımdır. Özellikle çocuğun kendisi ile ilgili kararlarda kendi görüşünün alınması gereğinin özel bir önemi vardır.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin uygulanması kapsamında Türkiye'de Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından illerde İl Çocuk Hakları Komiteleri'ni güçlendirme çalışmaları 2000 yılında başlamıştır. Ancak çocukların katılımının sağlanması ve İl Çocuk Hakları Çocuk Komiteleri'nin güçlendirilmesi için Çocuk Hakları Tanıtım Kampanyası kapsamında yirmi beş il seçilerek bu illerde söz konusu komitelerin geliştirilmesi projesinin parçası olarak kapasite geliştirme eğitimi ve bir el kitabı hazırlanması görevi Ağustos 2007 yılında Uluslararası Çocuk Merkezi'ne (ICC) ihale edilmiştir.

Bu projede yer alan kapasite geliştirme aktiviteleri, SHÇEK, UNICEF ile ICC tarafından yürütülmüştür. Çocuk Katılımı El Kitabı bu çalışmada ve daha sonra çocuklar ile yürütülecek çalışmalarda rehber olması için hazırlanmıştır.

SHÇEK, çalışmaya destek olan UNICEF ile ICC'ye, yurt dışında kapasite geliştirme El Kitabı için çalışmalarda bulunan Darren Bird'e, proje çalışanlarına, illerde destek veren yöneticilere, kurum ve kuruluşlara ve İl Çocuk Hakları Çocuk Komiteleri'nin genç üyelerine teşekkür eder.

Giriş

Çocuk Katılımı El Kitabı, çocukların katılımını desteklemek amacı ile yazılmıştır. Bu El Kitabı, sadece İl Çocuk Hakları Komiteleri değil, çocuk katılımını gerçekleştirebilmek isteyen herkes için katılımın tarihçesi, tanımı, ipuçları ve başarılı katılım örneklerini sunmak üzere hazırlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS - 1989) yasal anlamda, çocuklar ve ergenlere kendilerini etkileyecek olan her konuda söz hakkına sahip olduklarını belirtmektedir. ÇHS yürürlüğe girdikten sonra çocukların karar alma mekanizmalarına katılımı, hükümetler ve organizasyonlar için bir öncelik haline gelmeye başlamıştır.

Türkiye, 29 - 30 Eylül 1990 tarihlerinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Merkezi'nde gerçekleşmiş olan Dünya Çocuk Zirvesi'nde Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'yi imzalamış ve Sözleşme 9 Eylül 1994 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmıştır. Sözleşme, 27 Ocak 1995'te 4058 sayılı kanunla 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış ve böylece ulusal yasal bir belge konumuna gelmiştir.

Bu yasanın kabulünden sonra Türkiye çocuk katılımı konusunda ilerleme katetmeye başlamıştır. 2000 yılında bütün illerde kurulan İl Çocuk Hakları Yetişkin Komiteleri ve İl Çocuk Hakları Çocuk Komiteleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda çalışmalarını yürütmektedir.

Bütün iyileştirme çabalarına rağmen, 2009'da çocuklar hala haklarını istenilen düzeyde savunamamakta ve mücadelelerini hala sürdürmektedir. Yetişkinlerin ve hizmet sunanların ÇHS'deki hükümleri yerine getirmeleri, çocuklara bunları öğretmeleri ve haklarını kullanabilme mekanizmalarını hayata geçirmeleri gerekmektedir.

Bu nedenle, bu El Kitabı çocuklar ile ve-veya çocuklar için çalışanlar ve çocuklar tarafından ortak kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)

SHÇEK, Türkiye'nin temel sosyal hizmet kurumudur. Cumhuriyetin ilk kurumlarından olan SHÇEK, çocukların korunması ve sosyal hizmet ihtiyaçlarının karşılanması için çalışan en büyük devlet kurumudur. Kurumun temel işlevlerinden birisi de Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin ülke genelinde devlet kurumları arasında en iyi şekilde uygulanmasının ve bu uygulamaların eşgüdümünün sağlanması, uygulamaların izlenmesi ve raporlanmasıdır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel yapı taşlarından birisi olan "Çocuk Katılımı"nın desteklenmesi amacıyla 2000 yılından itibaren tüm illerde oluşturulan Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri'nin çalışmalarını desteklemek amacıyla AB finansmanı ve UNICEF'in teknik desteği ile bir dizi kapasite geliştirme aktivitesi gerçekleştirilmiştir. Bu aktivitelerle hem çocukların hem de çocuklarla çalışan yöneticilerin aktif çocuk katılımı konusunda kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. SHÇEK Genel Müdürlüğü, özel sektör, UNICEF ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)

UNICEF, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, çocukların, ailelerinin ve buldukları toplumun yaşam koşullarını iyileştirmeye kendini adayan, dünya üzerindeki en yaygın organizasyondur.

UNICEF Türkiye'de çocuğun gelişimi, sağlığı, korunması ve katılımını güçlendirmek için hükümet ve sivil toplum kuruluşları ile çeşitli projeler yürütmektedir. Çocukların hayata etkin katılımını sağlamak amacıyla 2000 yılından bugüne kadar pek çok konuda güç birliği yapmıştır. Bu çalışmaların çıktılarını hem ulusal hem de uluslararası alanda yaygınlaştırmak üzere etkili girişimlerde bulunmaktadır.

Sözlük

Alternatif Raporlar: Hükümet raporlarının yanı sıra hükümet dışı kuruluşlar (Sivil Toplum Kuruluşları) ve çocuk grupları tarafından hazırlanıp Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin (ÇHS) uygulanmasını izlemekle sorumlu Komiteye sunulan rapordur.

Bildirge: Hukuki olarak bağlayıcı olmayan, ancak uluslararası camia tarafından kabul edildiği için ahlaki (etik) ağırlığı olan anlaşma.

ÇHS (CRC): Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme. Bu sözleşme 1989 yılında Birleşmiş Milletler genel kurulunda kabul edilmiştir. İmzalandığı gün olan 20 Kasım "Dünya Çocuk Hakları Günü" olarak kutlanmaktadır.

Çocuk Hakları Komitesi – Komite: Birleşmiş Milletler (BM) adına Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin raporların incelenmesi ile yükümlü, taraf Devletler tarafından atanan 18 uzmandan oluşan bir gruptur.

Hak: Tarafsız ve eşit, diğer bir deyişle adil bir şekilde sahip olunan özgürlük ve/veya yetki. Haklar; özgürlüklerin korunması için bireylere anayasa ve kanunlar ile tanınmış yetkilendir. Eğer bir kişinin, bir konuda hakkı var ise, devletten veya diğer kişilerden onun yerine getirilmesini "isteme yetkisi"ne sahiptir demektir.

Hükümet Dışı Kuruluşlar (Sivil Toplum Kuruluşları): Hükümetin bir parçası olmayan kuruluşlar. Örnek: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Anne Çocuk Eğitim Vakfı (ACEV), Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği.

Hükümet: Kanun yapma ve yürürlüğe koyma yetkisine sahip olan organ.

İnsan Hakları: İnsanların evrensel hakları olması anlamına gelen düşünce.

Katılım: Bu dokümanda katılım, kişinin kendisi ile ilgili alınacak kararlara dahil olma hakkının bulunması anlamına gelmektedir.

Maddeler: Yası, sözleşme, anlaşma gibi metinlerde, her biri başlı başına bir yargı getiren ve çoğu kez rakamlarla belirtilen bölümlerdir.

Onay: Hukuki bir belgenin veya anlaşmanın kabul edilmesidir.

Prinsip - İke: Ahlaki (etik) kural. Örnek: Prensiplerim gereği kağıt, elektrik ve su kullanımına dikkat ediyorum.

Sonuç Gözlemleri: Komite, bir ülkenin raporunu inceledikten sonra o ülkenin hükümetinin çocuk haklarını hangi yollardan geliştirebileceği konusunda öneriler içeren bir rapor hazırlar. Bu rapora sonuç gözlemleri denir.

Sorumluluk Sahibi: Kişilerin insan haklarına saygı duyulmasını, haklarının korunmasını ve haklarının hayata geçirilmesini garanti altına almakla sorumlu kurum, kuruluş veya birey.

Sözleşme: Devletler arasında hukuki olarak bağlayıcı olan anlaşma.

Taraf Devlet: Bir sözleşmeyi onaylamış olan devlet, ülke.

Temel Haklar - Maddeler: Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin 1 - 41. maddeleri. Bu maddeler çocuklar için uygulanabilen tüm hakları içermektedir.

Kısaltmalar

BM	: Birleşmiş Milletler
ÇHS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme
ICC	: Uluslararası Çocuk Merkezi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

El Kitabı Nasıl Geliştirildi?

Bu El Kitabı Ağustos 2007'de Çocuk Hakları Ankara Çocuk Komitesi üyesi çocuklar, SHÇEK, UNICEF, ve ICC çalışanlarının birlikte gerçekleştirdikleri 2 günlük bir çalışma sonucunda hazırlanmıştır.

İlk gün, yetişkinler çocuk katılımı ile ilgili olan sorunları ve El Kitabı'ndan neler beklediklerini tartışmışlardır. İkinci gün, yetişkinler El Kitabı'nın arkasında yer alan oyunları kullanarak çocukların katılım konusundaki fikirlerini almaya çalışmışlar ve kılavuzdan neler beklediklerini öğrenmişlerdir. 2 gün boyunca kullanılan çalışma programı El Kitabı'nda örnek olarak sunulmuştur.

Hazırlanan El Kitabı Çocuk Hakları Ankara Çocuk Komitesi'nin üyelerince, kullanılan dil ve anlatım yönünden çocuklara uygun hale getirilmiştir.

El Kitabı Kimler için Hazırlandı?

Bu El Kitabı çocuklar ve çocuklar için çalışanlar için hazırlanmıştır. Hazırlanış süreci içerisinde yetişkinler için 2. bir kılavuz geliştirmesi konusunda tartışmalar olmuş, ancak katılımın herkesin birlikte çalışmasını gerektiren bir konu olduğu göz önünde tutularak yalnızca bir El Kitabının hazırlanmasına karar verilmiştir.

El Kitabı'nı Nasıl Kullanalım?

Bu El Kitabı, çocukların her alanda katılımını güçlendirecek bir rehber olacaktır. El Kitabı'nın giriş bölümünde El Kitabı'nın nasıl ve kimler için hazırlandığı ile Türkiye'deki çocuk katılım politikalarının ne olduğundan, 2. bölümünde Çocuk haklarına dair sözleşmeden, 3. kısımda katılımın hem çocuk hem yetişkin için yararlarından bahsedilmektedir.

4. kısımda, komitelerin nasıl kurulacağı ve etkinliklerin planlamasından bahsedilmekte ve daha sonra çocuklarla çalışırken uygulanabilir etkinlik örnekleri yer almaktadır. Son bölümünde ise destek alınabilecek kişi, kurum ve yerlere ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Ekte ise "Çocuk Haklarına dair Sözleşme" yer almaktadır.

Çocuk Hakları Komiteleri'nin Kapasitelerinin Geliştirilmesi

T.C. Hükümeti UNICEF 2001 - 2005 Ana Uygulama Planı kapsamında Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin ilke ve maddelerinin çocuklar tarafından öğrenilmesi amacıyla, ilki 2000 yılında, olmak üzere dokuz Ulusal Çocuk Forumu düzenlenmiştir.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin ilke ve hükümlerinin toplumun her kesiminde yetişkinler ve çocuklar tarafından öğrenilerek hayata geçirilmesi amacıyla, düzenlenen etkinlikler, 2004 yılında yapısal olarak yenilenmiştir. Yenilenen etkinlikler çerçevesinde çocuktan çocuğa tekniği ile çocukların kendi çevrelerindeki diğer çocuklara Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin ilke ve hükümlerini öğretmeleri amacıyla SHÇEK ve UNICEF tarafından Çocuk Hakları Eğitici Eğitimi Modülü hazırlanmış olup, kullanıma sunulmuştur.

Bu amaçla, V. Ulusal Çocuk Forumu öncesinde çekirdek eğitici grup olarak eğitilen 16 çocuk eğiticinin rehberliğinde, 81 ilden gelen çocuk delegeler ile "Çocuk Hakları Eğitici Eğitimi" gerçekleştirilerek, her ilde bir eğitici ekip oluşturulmuştur.

Aynı yıl 81 ilde, her il'e Çocuk Hakları İl Çocuk ve Yetişkin Komiteleri'nin çalışma usul ve esaslarının yer aldığı bilgileri içeren bir resmi yazı SHÇEK tarafından gönderilmiş ve bununla çalışmalara hız kazandırılmıştır.

Ulusal Çocuk Forumlarına katılacak çocuklar belirlenirken, çocukların ayrımcılıktan korunmaları ilkesi doğrultusunda, her ilden bir kız bir erkek olmak üzere toplam iki "Çocuk Hakları Eğitici Eğitimi" almış çocuk delegenin seçilmesine özen gösterilmiştir.

Günümüze geldiğimizde, Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri'nin ve Çocuk Hakları konusunda yapılan çocuktan çocuca eğitimin illerde sürdürülmesine yönelik çalışmalar devam etmekle birlikte, konunun daha kapsamlı bir biçimde ele alınması gerektiği anlaşılmıştır. Bu nedenle, Çocuk Haklarının yaygınlaştırılması amacıyla 20 Kasım 2006 tarihinde TBMM'de yapılan açılışla "25 İde çocuklar tarafından yürütülecek olan Çocuk Hakları Tanıtım Kampanyası" başlatılmıştır.

Sivas Çocuk Hakları İl Çocuk Komitesi
Üyesi çocuklar, illerinde bulunan okullarda
çocuk hakları panosu hazırladılar

Çocuk Hakları Çocuk Komiteleri'ne Katılım

İllerdeki İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünü ziyaret ederek Çocuk Hakları İl Yetişkin Temsilcisi ile görüşülerek ilinizdeki Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri'ne katılım sağlanabilir.

Türkiye'de Çocuk Katılımı Politikası

Türkiye çok uzun yıllardır katıldığı değişik uluslararası ve ulusal toplantılarda, kurumlar arası anlaşmalarda, uluslararası ve ulusal yasal mevzuatta yazılı olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin ilke ve hükümlerini hayata geçirmeye ilişkin kararlılığını defalarca göstermiştir.

Bunlardan bazıları şunlardır:

- ★ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)
- ★ Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (1995)
- ★ Çocuk Haklarının Uygulanmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi (2001)
- ★ Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine ilişkin Dünya Bildirgesi ve Uygulama Eylem Planı (1986)
- ★ Çocuklar için Uygun bir Dünya, Çocuklar için Evet Deyin (2002)
- ★ Ulusal Eylem Planı (2007)
- ★ T.C. Hükümeti - UNICEF 2006 - 2010 Ana Uygulama Planı
- ★ Medeni Kanun (2001)
- ★ Ceza Kanunu (2004)
- ★ Çocuk Koruma Kanunu (2005)

Bunların yanı sıra SHÇEK ve İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanan değişik genelgeler ile çocuk katılımının Türkiye'nin her yerinde hayata geçirilmesi için faaliyetlere destek verilmiştir. SHÇEK tarafından 2004 yılında yayınlanan Çocuk Hakları İl Yetişkin Komiteleri ve Çocuk Hakları İl Çocuk Komitelerinin Oluşturulması ve Çalışma Esasları ile ilgili yazısı, İşleri Bakanlığı İller İdaresi tarafından 2006 yılında yayınlanan Çocuk Dostu Şehir Projesi Uygulama Yönergesi bunlara örnek verilebilir.

Böylece, Türkiye hem yasal açıdan, hem de uygulama açısından, yükümlülükleri gereği genelde çocuk haklarına ve özellikle temel haklardan biri olan çocuk katılımına desteğini göstermektedir.

Ankara Çocuk Hakları İl Çocuk Komitesi üyesi çocuklar, Çocuk Haklarının tanıtımı konusunda Ankara Elmadağ Çocuk Eğitimi'nde kalan arkadaşları ile bilgi paylaşımında bulurmuşlardır.

Birleşmiş Milletler
Çocuk Haklarına
dair Sözleşme

BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme

- ★ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 10 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'yi kabul etmiştir.
- ★ Şubat 2008 itibariyle Sözleşme 193 ülke tarafından onaylanarak BM tarihinde dünyada en yaygın bir biçimde onaylanan sözleşme haline gelmiştir.
- ★ Sözleşme'yi onaylaması beklenen iki ülke, Amerika Birleşik Devletleri ve Somali'dir.
- ★ Türkiye 1990 yılında Sözleşme'yi imzalamış ve 1995'te onaylamıştır. Bu da Sözleşme'yi Türkiye iç hukukunun bir parçası yapmaktadır.

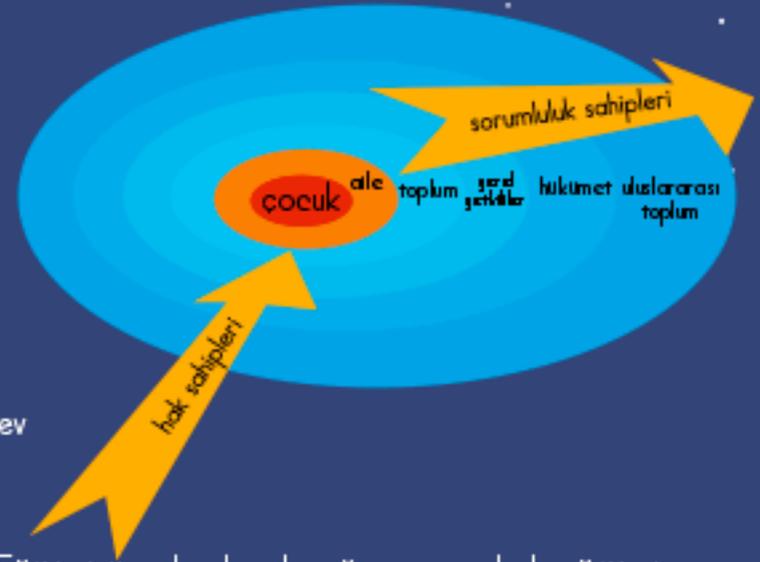
Hak Ne Demektir?

Hak; tarafsız ve eşit, yani adil bir şekilde sahip olunan özgürlük ve-veya yetkidir. Haklar özgürlüklerin korunması için bireylere anayasa ve kanunlar ile tanınmış yetkilendir. Eğer bir kişinin, bir konuda hakkı var ise, devletten veya diğer kişilerden onun yerine getirilmesini "isteme yetkisi"ne sahiptir demektir.

İnsan hakları, insanların en iyi şekilde yaşaması ve gelişmesi için en temel değerdir. Bu haklar yemek, barınak, eğitim, şiddetten korunma ve hastayken bakımı içerir. Yaş, cinsiyet, dil, din, ırk ayırt etmeksizin tüm insanların hakları vardır. İnsan haklarına herkesin saygılı olacağı bir ortam yaratmak devletlerin sorumluluğudur.

Çocuklar ve ergenler özel haklara ihtiyaç duyarlar, çünkü onlar ihmal ve istismara karşı yetişkinlerden daha savunmasızdır. ÇHS çocukların insan haklarını uluslararası bir sözleşmede biraraya getirmiştir. Devletin görevi, herkesin (ebeveynler, öğretmenler, çocuklar ve ergenler dahil olmak üzere) Çocuk Haklarına dair Sözleşme'yi bilmesini ve çocukların haklarına saygı göstermesini sağlamaktır.

Yandaki şema sorumluluk sahipleri ve hak sahipleri arasındaki ilişkiyi anlamanıza yardımcı olabilir. Sorumluluk sahipleri devlet, hükümet, okullar ya da öğretmenler v.b. olabilir. Hak sahibi de bir çocuk olabilir. Hak sahipleri sorumluluk sahiplerinden hakları ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmelerini isterler ve görev sorumluluk sahipleri de hak sahiplerinin haklarını hayata geçirmelerinde destek olurlar. Bazen belirli hakları amaç olarak düşünebiliriz. Eğitimi örnek alırsak, eğer amaç hak eğitimi ise çocuk birkaç tane sorumluluk sahibinden hak talebinde bulunabilir.

1. Devletin sorumluluğu çocuklar için yeterince okul sağlaması ve ders programlarının çocuklarla ve yaşamları ile ilgili olduğundan emin olmasıdır.
2. Okulun sorumluluğu, çocukların eğitim ve öğrenim göreceği güvenilir bir ortam ve olanak sağlamaktır.
3. Ailenin sorumluluğu; çocuğu, giyinmiş, yemeğini yemiş ve derslerine hazır bir şekilde vaktinde okula göndermektir.
4. Çocukların sorumlulukları da eğitim hakkını sonuna kadar kullanmaları; derslerine gereken özeni göstermeleridir.

ÇSH'nde Neler Vardır?

Sözleşme, 54 maddeden oluşmaktadır. 1'den 41 dahil sıralanan maddeler **hak maddeleri** olarak bilinirler. Bu maddeler çocukların temel haklarından bahseder.

Bu haklar çocukların ulaşabilecek en iyi düzeyde hayatta kalmaları ve gelişmelerini sağlayacak ortamın nasıl olması gerektiğini anlatır. Sözleşme'de 42. maddeden 54. maddeye kadar olanlar taraf Devletlerin Sözleşme'yi nasıl uygulayacağını, uygulamaları nasıl izleyeceğini ve raporlayacağını anlatır.

Sözleşme'nin Yönlendirici İlkeleri

ÇHS'nin hak içeren maddeleri, Sözleşme'nin yönlendirici ilkeleri denilen 4 ilke çerçevesinde uygulanmalıdır. Bu maddeler çocuklara gösterilecek olan saygının en temel değerlerini yansıtmaktadır.

Ayrımcılık Gözetmeme (Madde 2) : Haklar çocuklar arasında ayırım ve fark gözetmeksizin uygulanır.

Çocuğun Yüksek Yararı (Madde 3) : Hükümetler, kurumlar, kuruluşlar ve bireyler, yani herkes çocuk için en iyi olanı, çocuğun yararını düşünmelidir.

Yaşama ve Gelişme (Madde 6) : Bütün çocukların yaşama hakkı vardır. Devlet-hükümetler çocuğun hayatta kalması ve sağlıklı gelişebilmesi için mümkün olan çabayı göstermelidir.

Katılım (Madde 12) : Çocuklar ve ergenler onları etkileyecek kararlar alınacağı zaman görüşlerini serbestçe ifade etme ve düşüncelerine önem verilmesi hakkına sahiptir.

Hak Maddeleri Ne İçerir?

Bu 4 maddede temel ilkelerin açıklanmış olmasına rağmen, Sözleşme'de garanti altına alınan hakların tümünü yansıtmamaktadır. Bu sebepten Sözleşme'yi daha iyi anlayabilmek için bölümlere ayırabiliriz.

41 hak maddesi 3 kategoriye bölünmüştür.

Koşul, Koruma ve Katılım. Bunlar **3 K** olarak bilinir.

Her bir kategori gündelik hayatta farklı alanlara uygulanır (ev, okul, işyeri ve sosyal alan gibi).

Koşul Hakları çocuklar için gereken yaşam standardını, sağlık bakımını, ücretsiz eğitimi, yasal ve sosyal servisleri içerir.

Koruma Hakları çocukların ayırıcılıktan, istismardan, ihmalden, zorbalıktan, kaçırmaktan korunmasını ve çocuk adalet sisteminde güvende olmalarını içerir.

Katılım Hakkı çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini, demokratik karar alma süreçlerinin her düzeyinde (belediye alt yapı çalışmaları, valilik, kaymakamlık, köy, muhalle muhtarlığı, vb) fikirlerinin değerlendirilmesini, bilgilendirilmeyi ve sosyal hayata katılımı içerir. Eğer amaç - hak eğitimse çocuk bir kaç tane sorumluluk sahibinden hak talebinde bulunabilir.

Maddelerin tamamı El Kitabının arkasında açıklamaları ile yer almaktadır.

**Çocukların Demokratik
Karar Süreçlerine
Katılımı**

Çocukların Demokratik Karar Sürecine Katılımı

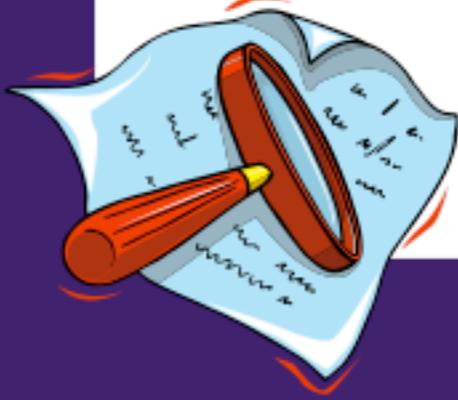
1989 yılında ÇHS'nin kabul edilmesi ile "katılım hakkı" uluslararası hukukun bir parçası olmuştur. Sözleşme'nin ülkeler tarafından onaylanması ile çocuk hakları ulusal hukukta da yerini almıştır.

Katılım hakkı Sözleşme'nin değişik yerlerinde güvence altına alınmış olmasına karşın, en açık olarak madde 12'de kendi başına bir hak olarak güvence altına alınmış ve altı çizilmiştir.

Madde 12:

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Bu Hak; UNICEF tarafından aşağıdaki şekilde yorumlanmaktadır:

Yetişkinler kendileriyle ilgili kararlar alırken, çocuklar düşündüklerini söyleme özgürlüğüne ve fikirlerine önem verilmesi hakkına sahiptir.

Katılımın Çocuklara Yararı Nedir?

"Katılım"; yasalarla güvence altına alınmış bir haktır. Ancak; halen karar alma süreçlerine çocukların da katılımı konusunda birçok insanın ikna edilmesi gerekmektedir. Bu El Kitabının hazırlanma sürecinde çocuklara ve onlarla çalışan kişilere katılımın çocuklara ve yetişkinlere ne tür faydaları olduğu soruldu.

Çocuklarla çalışanlar ve çocuklar şunları söylediler:

Yetişkinler için Faydaları

- Çalışmayı kolaylaştırır.
- Aile içi iletişimi güçlendirir.
- Sorumluluklar paylaşılır.
- Ailenin ikinci çocuğunun yönlendirilmesi konusunda yol gösterici olur.
- Çocuklardan yorumlar alınır.
- Onları tanımaya, ihtiyaçlarının ve isteklerini anlaşılmasına yardımcı olur.
- Çözümler için çalışılır.
- Çocukların bakışı anlaşılır.
- Çocuklara ve kapasitelerine saygı gösterilir.
- Sorumluluklarını bilen çocuklar yetişkinlere yardımcı olabilir.

Çocuklar için Faydaları

- Demokrasi kavramını öğrenip, gerçek hayatta uygularlar.
- Farklı kültürlerden gelen ve farklı fikirleri olan çocukların katılımı sağlanır.
- Kardeşlerin yaklaşmasına ve ikinci çocuğun yönlendirilmesine yardımcı olur.
- Çocuklar kararlara dahil olurlarsa alınan karara uyum sağlamaları kolaylaşır.
- Katılımcı motive olur.
- Güven kazanır.
- Onları yetistirenler bilgilendirilir.
- Problemlerine çözüm bulurlar.
- Aktif vatandaş nasıl olunur öğrenirler.
- Hak ve sorumluluklarının farkına varırlar.
- Toplumun bir parçası olurlar.
- Toplumun sorunlarına daha duyarlı olurlar.
- Empati kurarlar, sorunlar için çözüm ararken daha geniş açıdan bakmayı öğrenirler.
- Birey olurlar.

Bir önceki tabloda görüldüğü gibi, çocuklara katılım hakkı verildiğinde hem yetişkinler hem çocuklar fayda sağlayabiliyorlar. Çocukları karar aşamasına dahil etmenin, onlara ne yapmaları gerektiğini söylemekten daha kolay olduğu söylenemez. Çocuklar ve yetişkinler, katılım konusunda yaşayacaklarını düşündükleri zorlukları şöyle sıraladılar:

Yetişkinler için Faydaları

- Fazla sorumluluk çocukları zorlayabilir ve baskı yapabilir.
- Eğitimsiz ebeveynler zorluk çıkarabilir.
- Eğitim programlarında aksamalar ve değişikliklere yol açabilir.
- Ebeveynler ve çocuklar arası yaş farkı
- Sorumlulukları paylaşmak, daha az güce sahip olmak
- Zaman ve kaynak gerektirir.
Düşük-hemen görünmeyen getiri (etkileri ancak yıllar sonra görünüyor)
- Birçok fikir ve düşünce, yeni yönetim pratikleri gerektiriyor.

Çocuklar için Faydaları

- Yüksek katılım, çocukların birbirini dinlemede bir engel olabilir.
- Demokrasi kavramını öğrenmek ve bunu gerçek hayatlarında uygulamak.
- Kendini diğerlerinden farklı görmek ve çok fazla güven sahibi olmak.
- Bazı çocuklar utangaç olabilirler.
- Katılım yapmak isterken fazla abartabilirler.
- Yeteri kadar fiziksel ve ruhsal korumaya sahip olmayabilirler.
- Fazla sorumluluk yüklenmesine sebep olabilir.

Farklı Katılım Türleri

Çocuk katılımı ile ilgili aşağıda sıralanan katılım türlerinin yanı sıra başka katılım türleri de olabilir. Yine de aşağıdaki katılım türleri ve örnekleri temelinde birçok etkinlik yapılabileceği görülmektedir. Katılım türleri yetişkinlerin çocukları ne kadar dahil edecekleri ya da etmek istedikleri ile ilgilidir.

Bir Kereye Mahsus Danışma

Çocuklar için politika değişikliği, plan ya da bir program yapılacağı zaman, çocuklara danışmak (bu danışma çok kısa sürse bile) çok fayda sağlar.

Örneğin çocukların gerçek ihtiyaçları anlaşılabilir, eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi hizmetlerin daha iyi verilmesi sağlanabilir.

Bir kereye mahsus danışma için çocuklara soru hazırlarken kullanacağınız dilin kolay ve anlaşılır olmasına dikkat etmeniz ve çocukların nasıl cevaplar vereceğini düşünmeniz gerekmektedir.

"Katılıyorum" ya da "katılmıyorum" gibi yönlendirici seçenekler sunacak mısınız? Okul müdürü olsaydınız ne yapardınız gibi açık uçlu sorular mı soracaksınız? Soruları sormadan önce kendinize çocukların bu sorulardan ne anlayacağı sorusunu sorun. Çalışmalarda çocuklara danışma soruları sorulabilir. Bazı çalışmalarda bir kereye mahsus danışma tek yol olabilir fakat en az etkili olandır. Çocukların soruları olabilir, bunlara zaman ayırmadığımızda çocuklara danışmanın ve katılımın etkisi az olacaktır.

Çocuklara danıştıktan sonra onları bilgilendirmeniz ve daha sonra ne olacağını söylemeniz gerekmektedir.

Projeye Katılım

Genelde bir projenin ömrü onu uygulayan ve izleyen kurumlardan bağımsızdır. Çocuklara projeye katılım olanakları yaratabilir ve verilebilir. Bu olanaklar proje süresince, erken planlama aşamalarında, uygulama ve değerlendirme süreçlerinde olabilir. Çocuklar bu süreçte projeyi benimseyebilir ve projelerin başarılı olma şansı artabilir.

Danışma Komiteleri

Uzun süreli katılım için, her kurum kendi çocuk danışma komitelerini oluşturabilir. Bu komiteler, kurumlardan bağımsız olmalı ve düzenli olarak toplanmalıdır. Çoğunlukla çocuklar bu kurumların verdiği hizmetlerden yararlanan çocuklardır. Yani, bu çocuklar zaten kurumu tanıyorlar ve çok bilgi ve zaman gereksiz danışma komiteleri kurumların çalışmalarını geliştireceklerdir.

Danışma komitelerinde çocuklara sağlanacak kolaylaştırıcılık kurumun planlamada ve izlemede hizmet kalitesine katkıda bulunacak önemli bilgiler kazanmasını sağlayabilir.

Bu komiteler sadece tavsiye vermek içindir ve kesinlikle kurumun yönetiminde doğrudan role sahip değildirler.

Yönetimi Paylaşmak

Birçok kurum gerçek anlamda yönetimi çocuklarla paylaşmanın mekanizmalarını oluşturmuştur. Bu da çoğunlukla çocuklara yönetim kurullarında yer vererek olur. Bu, üzerinde dikkatli düşünerek, planlama ve hazırlık yaparak, sürekli maddi ve manevi kaynaklar sağlayarak olabilir. Örneğin, bir kurumun yönetim kurulunda 8 yetişkin içerisinde sadece bir çocuğa yer vermek haksızlık olur. Önemli olan kurum yönetiminde çocukların etkin rol oynayabilmesi için onları desteklemektir. Çocuklara kendi akranlarından destek gelebilir ama önemli olan mutlaka yüksek düzeyde çalışan yetkililerin desteğidir.

Yetişkinler Çocuk Katılımını Nasıl Desteklemelidir?

Çocuklara, onların katılım konusunda nasıl desteklenmesi gerektiği soruldu.
Şu yanıtlar alındı:

- ▶ Çocukların bir birey olduğunu kabul etmeleri gerekmektedir.
- ▶ Onları dinleyip fikirlerine ve görüşlerine saygı göstermelidir.
- ▶ İletişim kurmalıdır.
- ▶ Çocukların da haklarının olduğunu bilmelidir.
- ▶ Çocuk dostu dil kullanmalıdır.
- ▶ Baskı kurmamalı ve emir vermemelidir.
- ▶ Ciddi bir şey konuşacak olsalar bile eğlenceli bir şekilde iletişim kurmalıdır.
- ▶ Çifte standart uygulamamalıdır.
- ▶ Çok fazla sorumluluk yüklememelidir.
- ▶ Sabırlı ve nazik olmalıdır.
- ▶ Yetişkinler de eğitilmelidir.

Çocuk Katılımı Gerçekleştiren Adımlar Nelerdir?

Çocuklara etkin ve etkili katılımı sağlamak için hangi adımların atılması gerektiği soruldu.

Su yanıtlar alındı:

- ▶ Yapılan bütün işlerin rapor edilmesi
- ▶ Çocukların haklarının bilinmesi
- ▶ Çocukların haklarının tanınması
- ▶ Görüşlerine önem verilmesi ve uygulanması
- ▶ Zaman ayrılması
- ▶ Eşit davranılması
- ▶ Kararlı olunması
- ▶ Çocuklara saygı duyulması
- ▶ Fikirlerin uygulanması
- ▶ Çocukların anlaşılması
- ▶ Gönüllü olunması
- ▶ Saygılı olunması
- ▶ Devlet desteğinin sağlanması
- ▶ Hoşgörülü olunması
- ▶ Akranların eğitilmesi
- ▶ İyi iletişim kurulması
- ▶ Eğlenceli aktiviteler düzenlenmesi
- ▶ Ulaşım sağlanması
- ▶ Aileler ve öğretmenlerin eğitilmesi
- ▶ Duyarlı olunması
- ▶ Çocukların motive edilmesi
- ▶ Gerekli fona sahip olunması veya oluşturulmasıdır.

Çocuk Hakları il Çocuk Komiteleri

Çocuk Hakları Komiteleri Nasıl Kurulur?

Yahız değilsiniz!

Çocuk hakları komitesi kurmak istiyorsunuz, ama nasıl yapacağınızı bilmiyorsunuz. Bu bölüm size bu konuda yardım etmek için yazıldı.

Çocuk hakları komitesi kurmak istiyorsanız ilk yapmanız gereken diğer çocukların ve yetişkinlerin desteğini sağlamak olmalıdır. "Çocuk Hakları Komiteleri" birçok çocuk ve yetişkin için sadece duyduğu bir kavram olabilir. Onlara daha geniş bilgi vermeniz gerekebilir.

Çocuk katılımının yararları ve çocuklardan oluşmuş bir komitenin il yönetimine katkısı üzerinde iyice düşünmelidir. Düşüncelerinizi aklınızda tutabilirsiniz ya da yazabilirsiniz. Bunları yaparken aşağıdaki soruları göz önünde bulundurun:

- Çocuk hakları komitesi ne yapar?
- Nasıl çalışır?
- Komitede kimler olacak?
- Komite ne sıklıkta buluşacak?
- Diğer çocuk komiteleri neler yapmış?

Bu soruların hepsine yanıt vermek zorunda değilsiniz. Ancak düşüncenizin diğer çocuklara ve yetişkinlere inandırıcı ve güzel görünmesi, ilgi uyandırması gerekiyor, unutmayın!

Yukarıdaki sorular dışında düşündüğünüz başka sorular var mı?

Yetişkin Uzmanları Dahil Edin!

Çocuk hakları komiteleri, çocukların kendi kendilerine çocuklar için çalışıyor olmaları anlamına geliyorsa da yetişkinlerin desteğini almak çok önemlidir. Çünkü, çocuk hakları komitelerinin amacı yetkililerle birlikte çalışmak ve buldukları yerlerde olumlu değişiklikler yapmaya çalışmaktır. Birçok yetişkin ve çocuk için çocuk hakları komitesi kurulması ya da çalışması düşüncesi hala yenidir. Bu nedenle, sizin ne yapmaya çalıştığınızı anlayamayabilirler. Size inanan, çocuk katılımının anlamını bilen yetişkin uzmanlarla çalıştığınızda daha hızlı yol alabilir, yanlış anlaşılardan ve sorunlardan uzak durmuş olursunuz.

Konusunda uzman yetişkinler, örneğin sosyal çalışmacılar, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, sosyologlar, öğretmenler, tıp doktorları, hemşireler, avukatlar, komitelerinize başka destekler de sağlayabilir. Toplantılarınız için oda sağlayabilir, seçimlerde tavsiyelerde bulunabilir ya da komiteniz için maddi ve manevi kaynak bulmanıza yardımcı olabilirler.

Diğer Çocukları Dahil Etmek

Komiteyi kurmakla ilgili düşüncenizi hazırlarken, çocukların size farklı sorular sorup sormayacağını düşünün. Eğer çocuklar yaptığınız şeye ilgi duyuyorsa onlarla nasıl bağlantıya geçeceksiniz? Gelişmelerden onları nasıl haberdar edeceksiniz?

Biraraya Gelmek

Yeteri kadar üye sayısına ulaştığınız zaman ilk toplantınızı yapabilirsiniz. Kaç kişinin yeterli olacağı her zaman zor bir sorudur. Az sayıda başlayıp büyümeye hazır olun. Birçok çocuk komitesi, 1 çocuk sorumlu yetişkin ve 10 çocukla başlamıştır.

Toplantı düzenleme konusundaki fikirleri planlama bölümünde bulabilirsiniz.

Görev Tanımı

Diğer çocukların ve yetişkinlerin desteğini aldıktan, çocukları komitede yer almak konusunda ikna ettikten ve komite üyelerini topladıktan sonra komitenizin ne yapacağına karar vermeniz gerekiyor. Birçok kişinin, komitelerin ne yapacağını ve nasıl çalıştığını bilmediğini unutmayın!

"Görev Tanımı" herkesin görebileceği, komitelerin amaç ve hedeflerinin belirlendiği metinlerdir. Normalde 10 satırdan fazla değildir.

Sizin amacınız komitenin ne yapmak istediğini kısaca ifade etmektir. Örnek: İllerdeki çocuk komitelerinin amacı.....ilindeki çocukların görüşlerini temsil etmektir.

Hedefleriniz, amaçlarınıza nasıl ulaşacağınızı anlatır. Örneğin:

- Çocuk komiteleri, 11-18 yaş çocuklardan oluşmalıdır.
- Çocuk komiteleri, bölgedeki çocuklar için yapılacak değişiklikler için toplanıp karar vericilerle beraber çalışmalıdır.

Çalışma Kurallarını Belirlemek

Kurallar sadece insanlara ne yapmamaları gerektiğini söylemez. Açık ve kesin kurallar komitenin nasıl çalıştığını herkesin kolaylıkla anlamasını sağlar.

Yeterli oęunluk

Yeterli oęunluk, toplantıların geçerli sayılabilmesi için toplantılarda gereken en az üye sayıdır. Örneğin; komiteniz 12 kişiden oluşuyorsa, her toplantıda 12 kişinin toplantıda bulunması neredeyse imkansızdır. İnsanların toplantılara katılmamasının, hastalanma ya da anneannesinin doğum günü gibi geçerli sebepleri olabilir. Komite olarak, toplantıyı iptal etmek için en az sayının kaç olduğuna karar vermeniz gerekir. Eğer yeterli çoğunluğu 6 kişi olarak kabul ettiyseniz her toplantıda en az 6 kişinin olması gerekir. 6 kişiden az olması halinde toplantı iptal edilir.

Yeterli çoğunluğun sağlanması için bazen sadece kişi sayısı yeterli değildir, başkan veya başkan yardımcısının da toplantıda olması gerekebilir.

İş Bölümü

Her grubun işlerin düzgün, zamanında ve planlandığı gibi gittiğini kontrol eden birilerine ihtiyacı vardır. Normalde bu görev başkana verilir. Diğer görevler not alma (sekreter), parasal işleri kontrol etme (bütçeden sorumlu kişi), başkan gelemediğinde onun yerine toplantıyı yürütmedir (başkan yardımcısı).

Kimin hangi görevi üstleneceğini belirlemeden önce ne yapılması gerektiğine karar verilmesi gerekir. Örneğin, paranız yoksa bütçeden sorumlu kişi olmasının hiç bir anlamı yoktur.

Ne yapacağınıza karar verdikten sonra görev dağılımını nasıl yapacağınıza karar verebilirsiniz.

Bir sonraki admanız da bu görevlerin sürekli olup olmadığını ya da dönüşümlü olarak yapılabilir olup olmadığını düşünmektir. Örneğin; bir üyenin sekreter olarak belirlenmesi o insanın devamlı olarak yazı işlerini yapması anlamına gelir. Yazı yazarken konuşmalara katılmanız çok zordur. Bu nedenle, görev dağılımını yaparken sürekli olup olmayacağına karar vermeniz gerekir.

Görevlere karar verildikten sonra, bu görevlere gelecek kişilerin belirlenmesinin seçimle mi yapılacağına karar vermeniz gerekir. Eğer seçim yöntemine karar verirsiniz, bunun açık bir şekilde yazılması gerekir. Aslında bu çok kolaydır ve bir kaç soru sormak yeterlidir: "Üyeler adaylıklarını nasıl koyacaklar?", "Kim oy kullanacak?", "Elemeler nasıl yürütülecek?" gibi.

Örneğin:

- 11-18 yaş arası komite üyeleri başkanlığa adaylıklarını koyabilirler.
- Kim adaylığını koymak istiyorsa seçim günü komiteye söylemelidir.
- Her üye 1 oy kullanabilir.
- En çok oy alan kazanır.

Diğer seçim yöntemleri seçim duyurusu dahil olmak üzere daha karışık olabilir. Adaylığınızı koymak için form doldurmak, başkanlık için komitede belirli bir sürenin üstünde çalışıyor olmak gibi.

İster basit, ister karmaşık olsun, seçim yönteminize karar verdiğinizde bunu yazılı hale getirmelisiniz. İnsanların yönteminizi anlaması, aynı zamanda yöntemin adil ve eşit olduğundan emin olmanız için yazılı bir metnin bulunması yararlı olacaktır.

Ancak, seçim yapmak yerine üyeleri seçerek görev verecekseniz, kimi seçeceğinize karar vermeniz gerekmektedir.

Bilgileri Bir Araya Getirmek

Komiteyi kurduktan sonra şimdi önemli olan kısma geliyoruz, komite ne üzerinde çalışacak? Kendinize 2 soru sormanız gerekiyor:

1. Bilgiyi kimden toplayacaksınız?
2. Bilgiyi nasıl toplayacaksınız?

Bu El Kitabı'ndaki birçok etkinliği bilgi toplamak için kullanabilirsiniz ya da yeni yöntemler belirleyebilirsiniz. İki yolla da bilgi toplanmaya çalışılması ve toplanan bilginin doğru olması sağlanmalıdır. Bilgiyi 1000 çocuktan topluyorsanız, bu bilgiyi analiz etmeniz en az 1 yılınızı alabilir.

Bir Sonraki Adımlara Karar Vermek

Üyelerden ya da başkalarından bilgiyi topladıktan sonra, bu bilgileri öncelik sırasına sokmanız gerekmektedir. Çünkü, kaçınılmaz bir şekilde çalışabileceğinizden daha fazla bilgiye sahip olacaksınız. Yani yapamayacağınız işler ortaya çıkmış olacak.

Çocuk komitesinin öncelikli olarak hangi konu üzerine çalışacağını belirlemesi gerekmektedir. Bunu yapmadan önce çocukların size bahsettiği sorunları ve bu sorunlar üzerine nasıl çalışacağınızı düşünmeniz gerekmektedir. Bu yöntem, komitenin çalışacağı öncelikli konuların belirlenmesine yardımcı olacaktır. Çünkü, komiteler her sorun üzerinde çalışacak zamana ve kaynağa sahip değildir.

Ayrıca, ulusal ve uluslararası düzeydeki çocuk toplantılarında alınan kararlar doğrultusunda tüm il çocuk komiteleri ortak konu çerçevesinde etkinlikler düzenleyebilir. Önceliklerinize karar verdikten sonra komite dışındakilere bunu nasıl duyuracaksınız?

Planlama ve İzleme süreci

Çalışmaya başlamadan önce planlama ve izlemenin nasıl olacağına karar vermeniz gerekir. Aşağıdaki tablo, planlama ve izleme süreci formunun basit bir örneğidir.

Görev	Kim tarafından	Ne zamana kadar	Sağlanan ilerleme	Daha sonra ne yapılacak	Kaynaklar (ihtiyaç duyulan maddi ve manevi destekler)
1 Çocuk komitesi için poster tasarımı	Adem (isim belirlenmesi)	1 Kasım (tarih)	İlk poster tasarımı bitmiştir.	Posteri çocuk komitesine göstermek	500 adet poster Matbaa Tasarımcı
2. Çocuk komitesi toplantısı için oda kiralanacak	Defne	1 Eylül	Toplantı odası kiralandı	Hiç bir şey	Elimizde kaynak yok (Nereden bulabiliriz?) İlimizde kim bize ücretsiz toplantı salonu verebilir?)

Her görevin kendi satırı var, sütunlar kimin ne yaptığını ve ne zamana kadar yapacağını gösterir. Form, toplantılardan önce doldurulabilir ya da toplantının bir parçası olabilir. Toplantı sırasında üyeler, formu güncelleyebilir ve toplantıda daha sonra ne yapılması gerektiğine hep beraber karar verilebilir. Ekleme istediğiniz başka sütunlar varsa ekleyebilirsiniz.

Sürdürülebilirlik

İl çocuk komitenizi kurduktan sonra komitenizin nasıl sürdürülebilir olacağını düşünmeniz gerekmektedir. Bu konuda aşağıda sıralanan 3 adım yardımcı olabilir:

1. Farkındalık ve destek yaratmak

Komiteniz, ancak insanlar tarafından duyulur ve bilinirse başarılı olabilir. Profesyonellerin sizin çalışmalarınızdan haberdar olmasını nasıl sağlayacaksınız? Diğer çocuklara; komitenin ne ile ilgili olduğunu, nasıl üye olabileceklerini ve komitenin çocukları ilgilendiren sorunlar konusundaki çalışmalarını nasıl duyuracağınızı düşünmelisiniz.

2. Olumlu değişiklik ve fark yaratmak

Komite çalışmaya başlarsa ilinizde olumlu değişiklikler ve farklılıklar yaratmaya başlayacaktır. Bu nedenle, hangi konuda çalışacağınız konusunda dikkatlice düşünmeniz gerekir. Herkes dünya barışı için çalışmak ister ama bu gerçekçi ve gerçekleştirilebilir bir amaç mı? Kolaylıkla ulaşabileceğiniz amaçlar seçiniz. Diğer amaçlarınızı zamanla gerçekleştirebilirsiniz.

3. Yetkililerin görevli ataması

Komite üyeleri her an değişebilir. Çocuklar ve yetişkinler, zamanlarını verip çaba göstereceklerdir ama insanların hayatı her an değişebilir ve komitenin artık bir üyesi olamayabilirler. Gidenlerin yerini nasıl dolduracağınızı ve komiteyi nasıl büyütüğünüzü düşünmeniz gerekmektedir. İlinizde, sizinle çalışacak ve size destek verecek çocuk hakları il yetişkin temsilcisi her zaman bulunacaktır.

Bütçeleme

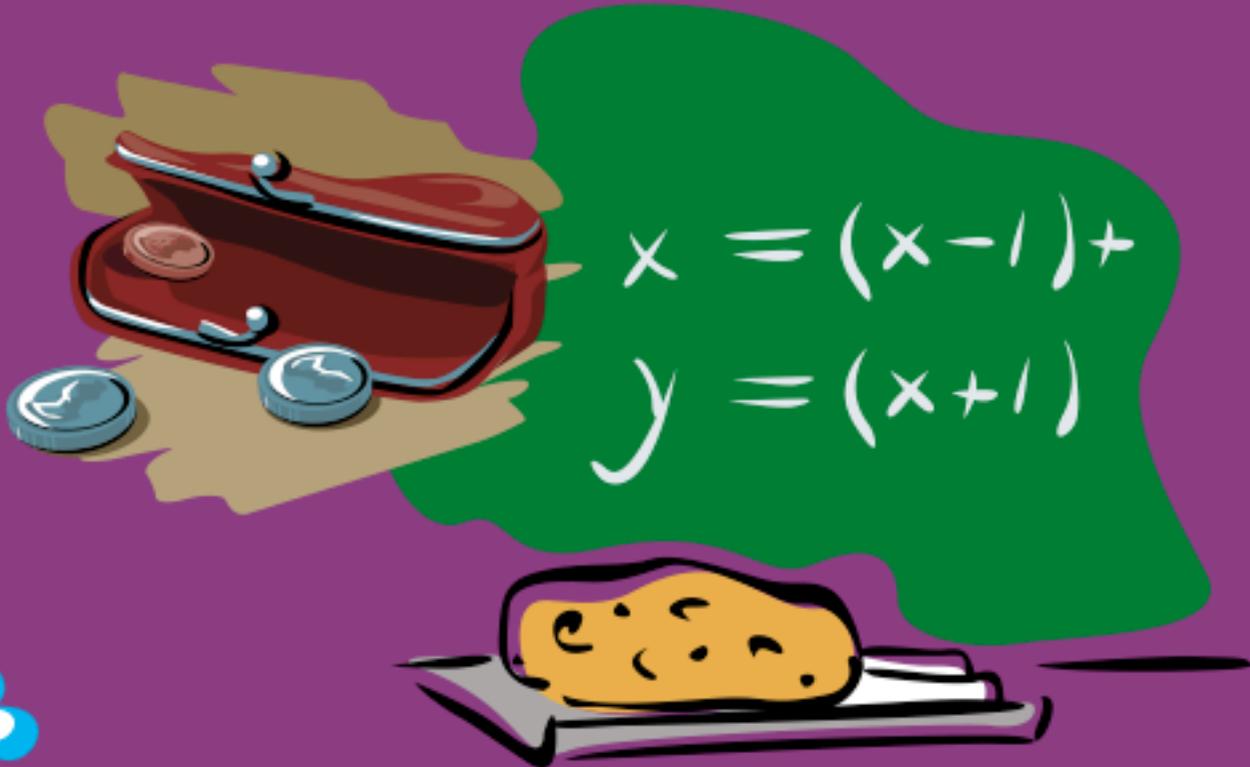
Bazı il çocuk komitelerinin çok az bütçesi vardır. Bu para, ancak grup çalışmalarında ve grup çalışmalarını destekleyecek faaliyetlerde kullanılır.

Eğer bütçeniz varsa belki bütçeden sorumlu birinin olmasını da isteyebilirsiniz. Bütçeyi idare etmek aslında toplama - çıkartma yapmak kadar kolaydır. Yani, yapacağınız, elinizdeki bütçede ne kadar paranız olduğunu bilmek, harcayacağınız parayı bu miktardan çıkartmak ve geriye kalanla diğer çalışmalarınızı planlamaktır.

Paranın nasıl harcaneceği konusunda kurallar koyabilirsiniz.

Örneğin, "kimin parayı harcamaya yetkisi var?", "Buna komite mi karar verecek?" Herkesin bütün bunları görebilmesi için yazılı bir hale getirilmesi gerekmektedir.

Para harcadığınız zaman mutlaka faturasını alın, bu harcamaların yasal kayıdır. Bu kaydı saklayın.

Planlama ve Etkinlik

Planlama ve Etkinlik

Etkinlikleri Kullanmak

El kitabının bu bölümü çocuklar için ve çocuklarla çalışanlara, çocuklara anlamlı katılımı sağlayabilmek için çalışmalarında yardımcı olacak bir dizi etkinliği anlatmaktadır. Etkinlikler; etkileşimli, eğlenceli, katılımcı ve yönlendirici olacak şekilde hazırlanmıştır. Etkinlikleri çalışırken katılımcılığı da çalışıyor olacaksınız.

Etkinlikler, yetişkinler ve çocuklar tarafından yönetilebilir. Materyaller çocuk katılımı konusunda herkesin anlayabileceği mesajlar içermektedir.

Kolaylaştırıcılara yönelik her etkinlik için; etkinliğin süresi, katılımcı sayısı, etkinlik için gereken malzeme ve etkinliğin nasıl yürütüleceğine dair bilgiler verilmiştir. Burada, eğitimlerinizde kullanabileceğiniz materyaller de yer almaktadır.

Toplantı Planlamak

Üstünde Düşünmek

Şu ana kadar çocukları ve ergenleri ne kadar işin içine katmanız gerektiğine karar verdiniz. Şimdi, çocuklarla gerçekleştireceğiniz komite toplantılarında ne yapacağınıza karar vermelisiniz. Başlangıçta ne kadar zamanınız olduğuna bakmalısınız. Neler yapacağınıza ilişkin bir liste oluşturun (Isınma egzersizleri, temel kurallar ve değerlendirme). Kısıtlı olan zamanınızın bunlar için yeterli olup olmayacağına bakın. Dördüncü bölümdeki etkinlikleri örnek olarak kullanabilirsiniz.

AMAÇ

(İyi yemek pişirmek)

İÇERİK

(Yemek listesi)

YÖNTEM

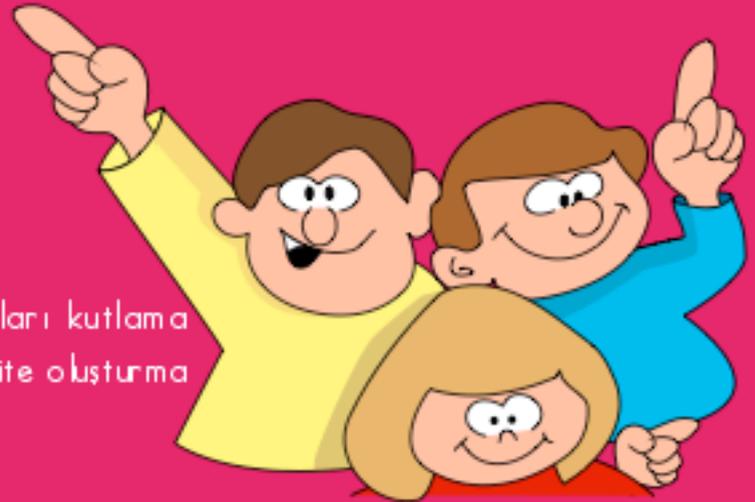
(Kullanılacak malzemeler ve tarif)

Başlarken yandaki diyagramı kullanabiliriz: Amaçlarınızı kesinleştirerek başlayın ve daha sonra üçgenin diğer kısımlarını doldurun. Toplantınızın içeriği ne olacak? Kullandığınız belirli bir yöntem var mı ve bu yöntem konusunda rahat mısınız? İçeriğiniz ve yöntemlerinizi karşılaştırın ve amaçlarınızı unutmayın. Program gözlerinizin önünde oluşmaya başlayacaktır.

Danışma toplantısı örneği

AMAÇLAR

- ✓ Karşılama ve bir araya gelerek başarılabacakları kutlama
- ✓ Danışmanın ne işe yarayacağını anlamak ve komite oluşturma
- ✓ Komiteyi geliştirme
- ✓ Temsil edenleri seçmek için yöntem bulma

İÇERİK

- ✓ Karşılama, giriş
- ✓ Kuralları belirleme
- ✓ Isınma egzersizleri-bilgi toplama
- ✓ Komite nedir?
- ✓ Komitenin amaçları nelerdir?
- ✓ Kimlerin olması lazım-temsileiler kimlerdir?
- ✓ Onları nasıl getiririz?
- ✓ Nasıl çalışmalı?
- ✓ Geri bildirim
- ✓ Bundan sonra ne olacak?
- ✓ Son değerlendirme

YÖNTEM

- ✓ Büyük bir grup
- ✓ Fikir kümesi
- ✓ Raporlayıcılar
- ✓ Sandalye kapmaca
- ✓ Gruplarda kendinden yapışan renkli kağıtlar kullanarak fikirlerini alma
- ✓ Tartışma atkırınması
- ✓ Kağıt atkırınması-insanlarla tanışma
- ✓ Motorlu testere
- ✓ Nasıl, nasıl, nasıl?
- ✓ Hedefler

Risk Değerlendirmesi

Başlamadan önce buluşma ve toplantı için risk değerlendirmesini yapmanız önemlidir. Toplayabildiğiniz kadar ön bilgi toplayın ama en son değerlendirmeyi kendiniz yapın. Unutmayın ki, diğer insanlar sizden daha gergin veya daha az yenilikçi olabilir. İçerik ne olursa olsun güvenliği, herkes için temel kural yapın. Çocuklarla yapılan komite toplantılarında, üyelerin hassasiyetinin farkında olmak çok önemlidir. Örneğin, sokakta yaşayan /çalıştırılan çocuklardan birisi toplantıda ken onu incitecek tarzda konuşmalardan uzak durulmalıdır. Komite toplantılarının sağlıklı şekilde gelişmesi için toplandığınız ortamın uygun olması gerekir (çok soğuk ya da çok sıcak olmamalı, yeterince sandalye ve ortak çalışma alanı olmalı gibi). Toplantıya katılacak olan çocuk ve yetişkinlerin hassasiyetlerini ve benzeri koşulları değerlendirmelisiniz.

Toplantıyı Yürütmek

Hazırlanmak

Son hazırlıkları tamamlamak için zamanından önce gidin. Katılımcıların sayısını, çalışacağınız alanı, güvenlik durumunu kontrol edin.

Herhangi bir ihtiyaç anında zamanı doldurmak için kullanmak üzere etkinlikler hazırlamayı unutmayın. Diğerleri ile plan yapın. Değişik bakış açıları ve yollar daha eğlenceli olabilir. Eğer yeni bir etkinlik uyguluyorsanız önceden denemesini yapın.

Grubunuzu belirledikten sonra biraz daha hazırlık yapın. Programı uygulayabilmek için ne severler, ne sevmezler, yetenekleri nelerdir öğrenin.

Beklenmedik Olaylara Hazırlıklı Olmak

Toplantı için hazırlanırken olabilecek her şeyi düşünmeye çalışın. Bu, sizin bazı stratejiler hazırlamanızı sağlayacaktır.

Beklenmedik olayları bir fırsat olarak görüp doğaçlama yoluyla rahat ve keyifli bir çalışma yapabilirsiniz. Ama unutmayın ki, bir grupta birliktesiniz ve arkadaşlarınızla iletişim kurarak, eşgüdüm içinde olmalısınız.

Dikkat Edilmesi Gerekenler

Gruptan gelen önerileri toplantı akışında değerlendirin ve kullanın. Unutmayın, komite toplantıları farklı görüşler alınması ve bulunduğunuz ortamın düşünce zenginliğini yansıtması için yapılıyor.

- Grupların enerjilerine ve dikkat seviyelerine göre onları canlandırmalı ya da sakinleştirmelisiniz. Eğer, arkadaşlarınız etrafta koşmak istiyorsa ya da yarı uykulu bir haldeyse ciddi tartışmalara girmenin bir anlamı yoktur.
- Eğer katılımcılar keyif almıyormuş gibi gözüküyorsa hemen değişik bir şey yapın.
- Her zaman grubunuzun fiziksel ve duygusal güvenliğinden emin olun. Güvenlikten herkesin sorumlu olduğunu söylemeniz ve gözlemlemeniz gerekir (kavga çıkmamalı, tüm sandalyeler sağlam olmalı, elektrik bağlantıları açıkta olmamalı). Bunlar dikkat etmemiz gereken güvenlik konularından bazılarıdır. Herkes bir diğ erinin fikir ve görüşlerine saygılı olmalıdır.
- Katılımcıların önerilerde bulunması, bazen kontrolü ele alması ve kendi oyunlarını yaratmaları için yüreklendirilmesi gerekliliği konusuna daha önce de değ irmişt ik. Tabii ki her öneri uygun olmayabilir. Böyle durumlarda sağduyumuzu kullanmamız gerekir.
- Sonuç olarak etkinliklerin diğ erleri tarafından nasıl yorumlanacağı nın farkında olmalısınız. Eğer hassas konulardan bahsediyorsanız grubun çevresindeki insanları da düşünmelisiniz, örneğin ebeveynler, öğretmenler ve yöneticilere açıklama yapılması gerekebilir.

Önceden Hazırlanmak

Ne kadar hazırlanırsanız hazırlanın, her zaman bir şeyin yanlış gitme olasılığı vardır. Hatalarınızdan ders ç kartmaya çalışın. Şimdiki ipuçları ve liste sizin dikkat etmeniz gereken konuları gösterecektir:

Aşağıdakileri Önceden Kontrol Edin: Çocuklar

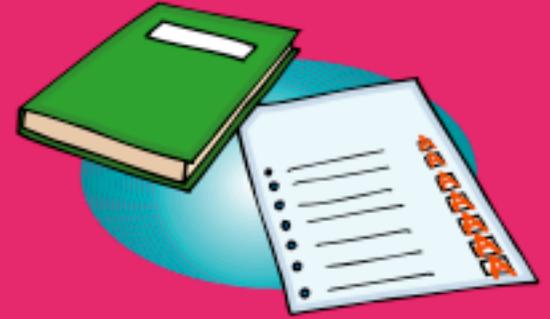
- ★ Toplantının amaçları (Açık mı?)
- ★ Grubun yaş ortalaması (Yaşları birbirine yakın çocuklardan oluşmuş grupların ortak çalışmalarını daha kolay olabilir.)
- ★ Katılımcıların katılma ilişkin deneyimleri var mı?
- ★ Katılımcıların bütün ihtiyaçları göz önünde bulunduruldu mu? (Unutmayın her insan kendi ihtiyaçlarıyla ilgili olarak en doğru bilgiye sahiptir.)
- ★ Toplantı için zaman ve aralar ayarlandı mı?
- ★ Siz ya da diğer çocuklar gösteriş amaçlı değil ama bulunduğunuz yerde değişiklik yaratmak için oradasınız. Bunun koşulları sağlandı mı?
- ★ Kim neden sorumludur? (Görevler ve sorumluluklar)
- ★ Çocuklar neden orada olduklarını, daha sonra ne olacağını, ne kadar etkileri olabileceğini biliyorlar mı?
- ★ Ulaşım ayarlandı mı?
- ★ Gerekirse harekâmlar için nakit para var mı?
- ★ Çocuklar için yiyecek ve içecek var mı?
- ★ Çocuklar kolaylaştırıcı olabilir mi?
- ★ Yeterince ara var mı?
- ★ Yöntemler yaşa uygun mu?
- ★ Zaman ve gün uygun mu?

- ★ Çocuk koruma süreçleri ve gizlilik seviyesi ile ilgili yazılı belge var mı? (Örneğin çocukların resimlerinin çekilmesi için izin almak gereklidir, çocuklar ya da yetişkinler ve bazı çocuklar arasında anlaşmazlık olduğunda ne yapmalılar, nereye gitmeliler, kimi aramalılar?)
- ★ Kültürel farklılıklar düşünüldü mü? (Yemek alışkanlığı, gelenek.)

Toplantı Salonu

- ★ Çalışacağınız alan yeterli büyüklükte mi?
- ★ Toplantı yeri ulaşılabilir bir yerde mi?
- ★ Hangi materyallere ihtiyacınız var?
- ★ Toplantı yeri uygun mu? Çocukların rahat edebilecekleri bir düzenleme var mı?
- ★ Odanın düzenlenmesi, sandalye ve masaların yerleri, toplantıda katılımı arttıracak şekilde mi düzenlendi? Herkes birbirinin yüzünü rahatça görebiliyor ve sesini rahatça duyabiliyor mu?
- ★ Oda rahat mı? Oturulacak yerler, odanın ısı, havanın temizliği uygun mu?

Toplantı Sonrası Yapılacaklar

- ★ Danışma toplantısında elde edilen bilgi, yetkililer ve diğer paydaşlarla nasıl paylaşılacak?
- ★ Komite çalışmaları sürdürülebilir mi?
- ★ Komite çalışmaları nasıl değerlendirilecek?
- ★ Bilgi nereye ve nasıl aktarılacak?
- ★ Çocuklar komite çalışmalarını ve toplantı çıktıların etkilerini nasıl takip edecek?

Program Örneği

Çocuklarla çalışacak yetişkinler için toplantı gündemi Isınma egzersizleri- takım oluşturmak

09.45	İkram ve tanışma - İnsan Bingosu	
10.00	Giriş - ÇHS madde 5 ve 12	10 dakika
	Kuralları belirlemek	10 dakika
	Köpek balıkları - alfabetik takımadalar	5 dakika
	Rüzgar üflüyor-insan bingosunu sonuçları (Kim çocuklarla çalışıyor)	10 dakika
	Benzerlikler ve Farklılıklar	15 dakika
11.00	Ara	
	Bilgileri bir araya getirmek	
11.20	Fikir bulucularına geri bildirim yapmak	10 dakika
	Çizgiler	10 dakika
	Artılar ve Eksiler	15 dakika
	Neden? Neden? Neden?	20 dakika
	Post-it Beyin Fırtınası "Etkin katılımı ne sağlar?"	10 dakika
	Baklava sıralaması	15 dakika
12.30	Öğle Yemeği	
13.30	Sorunları bulmak - farkına varmak	
	Katılım çemberi	15 dakika
	Tartışma atıklarıncaı	20 dakika
	Nasıl? Nasıl? Nasıl?	20 dakika
	Önemli ipuçları	5 dakika
	Adımlar	5 dakika
	Balon	5 dakika
14.30	Ara	
14.45	Değerlendirme	
	Hedefler: Bugün deđiřtirmek istediđim şey	10 dakika
15.00	Çocuk katılımı gününü planlamak (Amaçlar, içerik, yöntemler)	

Çocuk Katılımı Gününde Yapılacak İşler

Isınma egzersizleri - Takım oluşturmak

09.45	İkram ve tanışma - İnsan Bingosu	
10.00	Giriş - ÇHS madde 5 ve 12	10 dakika
	Kuralların belirlenmesi	10 dakika
	Köpek balıkları - alfabetik takım adalar	5 dakika
	Rüzgar üflüyor - insan bingosunu sonuçları	10 dakika
	Benzerlikler ve Farklılıklar	15 dakika
11.00	Görüşler - Ara	

Bilgileri bir araya getirmek

11.20	Fikir bulucularına geri bildirim yapmak	10 dakika
	Çizgiler	10 dakika
	Artılar ve Eksiler	15 dakika
	Neden? Neden? Neden?	20 dakika
	Post-it Beyin Fırtınası 'Etkin katılımı ne sağlar?'	
	Baklava sıralaması	
12.30	Öğle Yemeği	
13.30	Sorunları bulmak - farkına varmak	
	Önemli ipuçları (Çalışanlar için çocuklarla çalışma)	15 dakika
	Tartışma Atıklarınması	15 dakika
	Etkin katılım için adımlar	15 dakika
	Balon	15 dakika
14.30	Ara	
14.45	Değerlendirme	
	Hedefler	10 dakika
	Post-it Beyin Fırtınası	
	Bugün değiştireceğim tek şey	5 dakika
15.00	Hoşçakalın - Teşekkür ederiz	

İnsan Bingosu

- Süre** 10-15 dakika (en fazla)
- Katılımcı sayısı** 10 - 100+
- Malzemeler** İnsan Bingosu kağıtları, kalem, boş alan
- Etkinliğin amacı** Bilgileri bir araya toplamak için yararlı bir takım oluşturma çalışması
- Etkinlik nasıl yürütülür?**
- Bütün katılımcılara bir Bingo kağıdı verilir.
  - Katılımcılara Bingo kağıdını okumaları için zaman verilir.
  - Katılımcılara her bir kutucuğu farklı bir isimle doldurmalarını söyleyin.

Kurallar:

- Kendi isminizi de yazabilirsiniz.
- Bir kişinin ismini sadece bir kez yazabilirsiniz.
- Etkinliği önce tamamlayanlar, henüz bitirememiş ve zorlanarlara yardım edebilirler.
- Bu etkinlik sayesinde katılımcılar büyük gruplarda birbirleri hakkındaki bilgileri paylaşırlar.

46

1

İnsan Bingosu

Madde 12'yi bilen
birisini bulun

2 ya da daha fazla
kardeşi olan birisini bulun

Köpeği olan birisini bulun

Daha önce oy vermiş
birisini bulun

Daha önce toplu dilekçeye
imza atmış birisini bulun

Daha önce şikayette
bulunmuş birisini bulun

2 kulübe üye olan
birisini bulun

Derneğe üye olan
birisini bulun

Daha önce 5 ülkede
bulunmuş birisini bulun

Kuralları Belirleme

Süre

10-15 dakika (en fazla)

Katılımcı sayısı

10 - 100+

Malzemeler

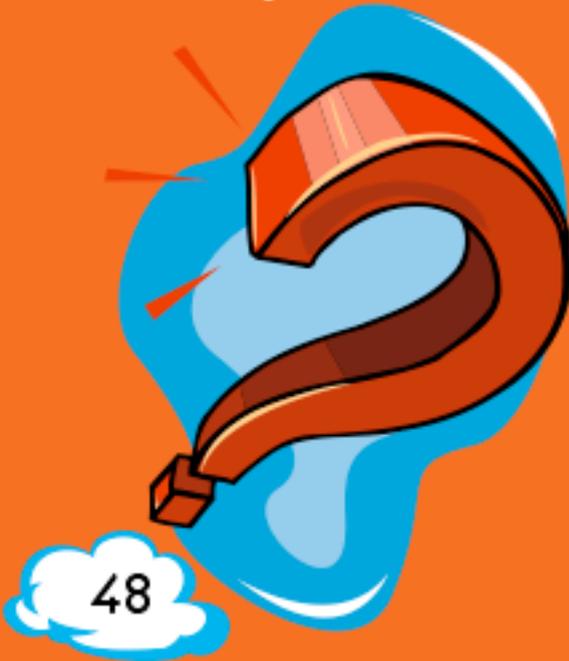
Pano kağıdı, kalem

Etkinliğin amacı

- Günün temel kurallarına karar vermek.
- Genel olarak insanlar negatif kurallar koyarlar ve ne yapamayacaklarını yazarlar.
- Bu oyun, kuralları daha farklı koyar ve insanlara "İyi çalışmayı sağlamak için bugün ne yapmamız gerekir" sorusunu sordurur.

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Katılımcılardan "Bugün ne yaparsak grubun çalışması verimli olur" konusunda düşünceleri istenir.
- Katılımcılar birer birer fikirlerini söylerler. Fikirler kolaylaştırıcı tarafından panoya yazılır.
- Kolaylaştırıcılar, katılımcıları değinilmemiş konular konusunda yönlendirebilir. Örnek: "Kızlar işe yaramaz demek doğru olur mu?"
- Liste tamamlandıktan sonra duvara asılabilir. Böylece toplantı tamamlandıktan sonra katılımcılar gidip bakabilirler.

Kuralları Belirleme-Örnek

Toplantı sonucunda amacımıza ulaşmak için:

- Saygılı olmalı
- Düşüncelerimizi ve inandıklarımızı söylemeli
- Diğerlerinin fikirlerine saygı duymalı
- Başkalarını dinlemeli
- Çocuk dostu olmalı. Bütün yaş grupları anlamalı
- Konuya bağlı kalmalı
- Zamanı etkili kullanmalı
- Olduğunuz yerde saymamalı
- Eğlenmeli

Köpek Balıkları

Süre

10-15 dakika (en fazla)

Katılımcı sayısı

10 - 100+

Malzemeler

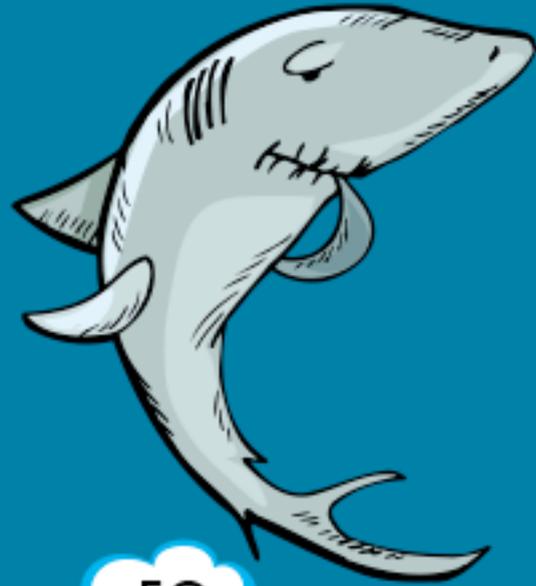
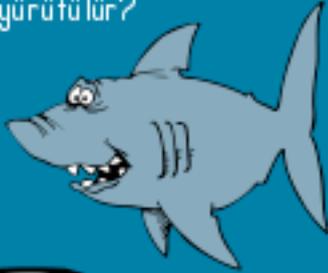
Kişi başına bir yaprak gazete

Etkinliğin amacı

Katılımcıların birbirlerinin isimlerini öğrenmeleri, eğlenmeleri ve takım oluşturabilmeleri için iyi bir etkinlik.

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Katılımcılar bir çember oluşturur.
- Her katılımcıya bir yaprak gazete verilir.
- Katılımcıların kağıdı ikiye bölmeleri, böldükleri bir parçayı yere koyup, üstüne basmaları söylenir. Diğer gazete kağıdını ise buruşturup ortaya, yere atmaları istenir.
- Katılımcılara, denizde bir adanın üstünde buldukları ve ortadaki kağıtların köpek balığı olduğu söylenir.
- Kolaylaştırıcı başlangıç adasını belirler.
- Katılımcılardan, başlangıç adasından itibaren alfabetik sıraya göre dizilmeleri istenir.
- Oyun sonunda her adada bir insan bulunmalıdır.
- Katılımcılara, ada dışına çıkmamaları, yoksa köpek balıkları tarafından öldürülecekleri söylenir.
- Yerlerini alan katılımcılardan isimlerini yüksek sesle söylemelerini isteyin.

Rüzgar Üflüyor

Süre	10-15 dakika (en fazla)
Katılımcı sayısı	10 - 100+
Malzemeler	Katılımcı sayısı kadar sandalye İsteğe bağlı: Skorları tutmak için pano
Etkinliğin amacı	Bilgi toplamak ve eğlenmek için takım oluşturma etkinliği.

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Katılımcılar çember oluşturacak şekilde otururlar.
- Katılımcılara bir konuda şöyle deniebilir: " Rüzgar flüt/ mandolin çalanları üflüyor" .
- Söylenen cümle hangi katılımcılara uyuyorsa kalkıp bir araya gelirler. Sayılar panoya yazılır, böylece kaç kişinin aynı fikirde olduğu anlaşılır.
- Kategoriler bilgi toplamak için olabilir. Örnek: " Rüzgar Sözleşme'yi bilenleri üflüyor" .
- Gerekliyse katılımcılar panoda not tutabilirler.
- Oyunu oynamanın başka bir yolu ise bir sandalye eksik oynamaktır. Katılımcılar yer değiştirdikleri zaman bir kişi ayakta kalacaktır, ayakta kalan bir sonraki konuyu belirleyebilir.

Benzerlikler ve Farklılıklar

Süre

Yaklaşık 20 dakika

Katılımcı sayısı

10 - 100+

Malzemeler

Yok

Etkinliğin amacı

Rahat bir ortamda katılımcıların benzerliklerini ve farklılıklarını bulmalarını sağlar.

Etkinlik nasıl yürütülür?

- 6 ya da 8 kişilik gruplara ayırın.
- Gruba; yürüyüşe çıktıklarını, bir konaklama yerine geldiklerini, yer sahibinin onlara sadece bir çeşit içecek servisi yapacağını ve grubun tek bir içecek üzerinde karar vermesi gerektiğini söyleyin. Daha sonra hangi içeceğe karar verdiklerini sorun.
- Sonra yer sahibinin tek bir çeşit yemek servisi yapacağını, birlikte bir yemek üzerine karar vermeleri gerektiğini söyleyin. Sonra ne yiyeceklerini sorun. Bu oyuna devam edebilir ve yer sahibinin bir şarkı çalacağını söyleyebilirsiniz.
- Yürüyüşe devam edeceklerini ve başka bir konaklama yerine geldiklerini, yer sahibinin tatlı servisi yapacağını ama herkesin farklı bir tatlı seçmesi gerektiğini söyleyin. Daha sonra gruplara ne karar verdiklerini sorun.
- Bunu yemek ve şarkı için tekrarlayabilirsiniz.
- Grup ortak noktaların bulunmasının çok kolay olduğunu anlatacağız. Bizi farklı yapan şeyleri bulmak daha zordur.

Görüşlerin Belirlenmesi

Süre

20 dakika

Katılımcı sayısı

10 - 30+

Malzemeler

- 8 ya da daha fazla görüş belirleme kağıdı, her birinin üzerinde değişik, harekete geçirici/tetikleyici görüş olmalı, kalem, hareket edecek alan.

Etkinliğin amacı

Görüş belirleme konusuyula ilgili görüşleri derlemeniz için hazırlanmış esnek bir yöntemdir.

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Derlemeye başlamadan önce her birinde değişik görüşlerin olduğu "görüş belirleme kağıtları" hazırlanır. (sayfa 56)
- Her bir kağıdın üzerinde sadece bir tane görüş olmalı. Cevabın, "katılıyorum" olamamasını sağlayacak şekilde görüşler yazılmalı.

- "Görüş belirleme kağıtları" katılımcılara rastgele dağıtılmalıdır.

- Büyük gruplarda aynı kağıttan olabilir. Örnek: 80 kişilik bir grupta 8 değişik görüşünüz olabilir, yani 10 kişininki sizinkine aynı olabilir.

- Her bir katılımcı diğerlerinin görüşlerini alır ve karşıdakine kendi görüşünü söyler.

- Eğer katılımcılar görüşleri ile ilgili yorum yapmak isterlerse kağıdın altına not alınabilir. Bu isteğe bağlıdır, kimse kimseyi yorum yapması için zorlayamaz.

- Aynı görüş belirleme kağıdına sahip katılımcılar grup oluşturabilir ve fikirleri bir araya toplayıp genel bir görünüm oluşturabilirler.

- Her bir grup ya da birey (büyüklüğüne göre) sonuçlara göre karşılık verebilir.

- Zamanınız varsa bunları tartışmalar için kullanabilirsiniz.

Görüşler

Açıklama

7_10 yaş arası çocuklar İl Çocuk Komitesinde yer alabilmek için çok küçüktür.

Örnek Form

		Toplam
Kesinlikle Katılıyorum		
Katılmıyorum		
Hiç bir fikrim yok		
Katılmıyorum		
Kesinlikle Katılmıyorum		

Yorumlar

Çizgiler

Süre

10 _ 15 dakika

Katılımcı sayısı

8 ya da daha fazla

Malzemeler

Bant

Etkinliğin amacı

Katılımcıların hareket edebilmesi için alan

Konulara göre çocukların görüşlerini hareketlerle anlatmaları

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Etkinliğin katılımcıların bir konu ile ilgili görüşlerini bir araya toplamak olduğu açıklanır.

- Alan boşaltılır ve yere bantlar çizgi şeklinde yapıştırılır.

- Çizginin nasıl kullanılacağı anlatılır.

Örnek; bir uç "futbolu seviyorum". Diğer uç "futboldan nefret ediyorum". Ortası "futbol ile ilgilenmiyorum".

- Katılımcıların çizgi üzerinde görüşlerine göre yerlerine geçmelerini istenir.
- Katılımcılar etkinliği anladıkları zaman, toplantının konusu ile ilgili başka sorular da sorulabilir. Örnek; "okul öğrenci meclisleri okulda bazı şeyleri değiştirebilir" ve diğer uç ise "okul öğrenci meclisleri okulda hiç bir şey değiştiremezler".

İsteğe bağlı olarak:

- Eğer grup kendine güvenli ise katılımcılara neden çizginin o tarafında durduğu sorulabilir.
- Katılımcıların durdukları yerler kaydedilebilir.

Artılar ve Eksiler

Süre

10 _ 15 dakika (en fazla)

Katılımcı sayısı

10 _ 100+

Malzemeler

Pano kağıdı, kalem

Etkinliğin amacı

Çocuk katılımının artı ve eksilerini bulmak

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Grup 6 ya da 8 kişilik küçük gruplara bölünür.
- Gruplara, bölümlere ayrılmış pano kağıdı verilir.
- Çocuklar için katılımın artı yönleri
- Yetişkinler için katılımın artı yönleri
- Çocuklar için katılımın eksi yönleri
- Yetişkinler için eksi yönleri
- Gruplardan bu bölümleri doldurmaları istenir.
- Bölümler doldurulduktan sonra gruplar bunun çocuklar ve yetişkinler için yararlarını tartışabilirler. Bunlar eksi yönlerle karşılaştırılabilir.

Çocuklar için	Yetişkinler için
+	+
-	-

Beyin Fırtınası

Süre

10 _ 15 dakika (en fazla)

Katılımcı sayısı

10 _ 40

Malzemeler

Pano kağıdı,
Küçük renkli kağıtlar (ya da bulabiliyorsanız post-it)
Bant, kalem

Etkinliğin amacı

Bütün katılımcıların katkıda bulunabilmesini sağlayan beyin fırtınası etkinliği

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Her bir katılımcıya 3 tane küçük renkli kağıt (ya da post-it) ve bir kalem verilir.
- Katılımcılara konu söylenir.

Örnek: 'Etkin katılımı ne sağlar?'

- Katılımcılardan, her bir kağıda bir görüş yazmaları istenir. 3 tanesi tamamlandıktan sonra panoya yapıştırılabilir.
- Daha fazla görüş yazmak isteyenler, her biri ayrı kağıda olmak üzere yazabilirler.
- Hepsi panoya asıldıktan sonra benzerler aynı yerde toparlanabilir. Büyük gruplarda çok fazla aynı veya benzer fikirler olabilir.

Baklava Sıralaması

Süre

10 _ 15 dakika

Katılımcı sayısı

8 ve yukarısı

Malzemeler

Pano ve küçük renkli kağıtlar (post-it)

Etkinliğin amacı

Konuları önem sırasına göre dizme etkinliği

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Baklava sıralamasının mantığı anlatılır (baklava sıralaması şablonuna bakın); en çok önceliği olan en üste yazılır; en önemsiz olan en alta yazılır. Ortası ise aynı öneme sahip şeyler için.
- Katılımcılara üstünde farklı ifadeler yazılmış 9 tane renkli kağıt (post-it) verilir.

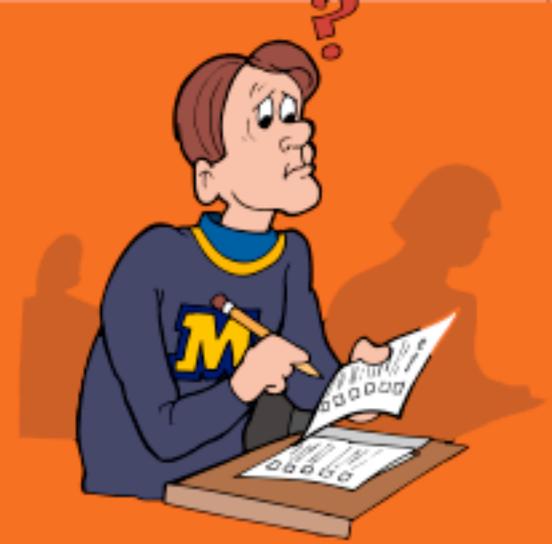
Örnek: Kaynaklar, zaman.

- Katılımcılardan 9 kartı önem sırasına göre baklava şeklinde dizmeleri istenir. Alternatif olarak, katılımcılara 8 tane doldurulmuş, bir tane boş kart verilebilir. Katılımcılar boş kartlara kendi görüşlerini yazabilirler.

Yukarısı

Neden, neden, neden Nasıl, nasıl, nasıl

Süre

10 dakika

Katılımcı sayısı

15 _ 20

Malzemeler

Pano kağıdı

Etkinliğin amacı

Problemlerin farkına varılması ve çözüm bulunması için yapılan bir grup aktivitesi. Örnek: Neden çoğu kişi okul öğrenci meclislerinin çalışmalarıyla ilgilenmiyor?

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Herkese "Neden? Neden? Neden?" başlıkları ile bölünmüş pano kağıdı verilir.
- Konu verilir ve bu konu ile ilgili görüşlerin ilk sütuna yazılması istenir. Örnek: "Neden çocuklar karar alma aşamasına dahil edilmeli?"
- Katılımcılar görüşlerini yazdıktan sonra tekrar neden diye sorulur.
- Örnek: "Neden çocuklar karar alma aşamasına dahil edilmeli?" cevap "çünkü bu bir hak'tır". "Neden ÇHS'de kabul edilmiştir?"
- Zaman varsa 3. sütun eklenebilir.
- Etkinlik "Nasıl? Nasıl? Nasıl?" olarak da uygulanabilir. Örnek: "Çocukları nasıl karar alma aşamasına dahil ederiz?"

Neden?	Neden?	Neden?
Çünkü bu bir haktır	ÇHS'de kabul edilmiştir	Buna göre yasal olarak katılımın sağlanması zorunluluktur

Önemli İpuçları

Süre

10 - 15 dakika (en fazla)

Katılımcı sayısı

10 - 100+

Malzemeler

Pano kağıdı, kalem

Etkinliğin amacı

Bir konuya ilişkin uygulanabilir önerilerde bulunmak ve konu ile ilgili mini - kılavuz oluşturmak

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Grup 6 ya da 8 kişilik küçük gruplara ayrılır.
- Her bir gruba pano kağıdı ve kalem verilir.
- Gruplara bir kılavuz hazırlandığı ve onların da bunu yapabilecekleri söylenir.
- Onlardan ipuçları yazmalarını isteriz.

Örnek: "çocuk katılımı ile ilgili önemli ipuçları yazabilir misiniz?" ya da "okul öğrenci meclisleri kurmak için önemli ipuçları verebilir misiniz?"

Önemli ipuçlarına örnekler:

Çocukların katılımını arttırmak için yetişkinler nasıl davranmalıdır?

- Çocukların birey olduklarını kabullenmeli
- Onları dinleyip, fikirlerine ve inandıklarına saygı göstermeli
- İletişim kurmalı
- Çocukların hakları olduklarını bilmeli
- Çocuk dostu olduklarını gösterir biçimde konuşmalı
- Baskı kurmamalı ve emir vermemeli
- Ciddi bir şey konuşacak olsalar bile eğlenceli bir şekilde iletişim kurmalı
- Çifte standart uygulamamalı
- Çocuğa çok sorumluluk yüklememeli
- Sabırlı ve nazik olmalı
- Yetişkinler de eğitilmeli

Tartışma Atlıkarıncası

Süre

15 _ 20 dakika

Katılımcı sayısı

10 _ 50

Malzemeler

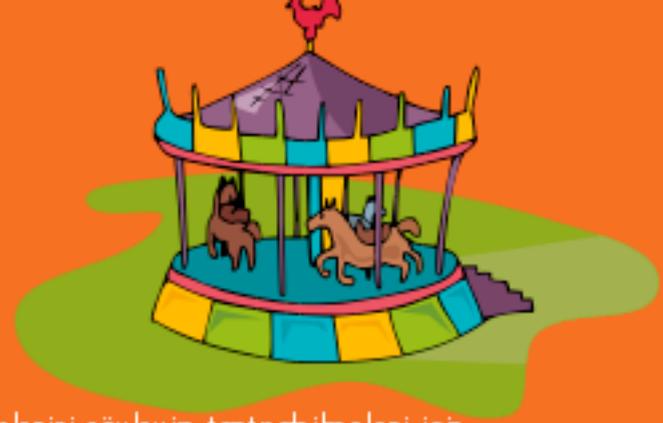
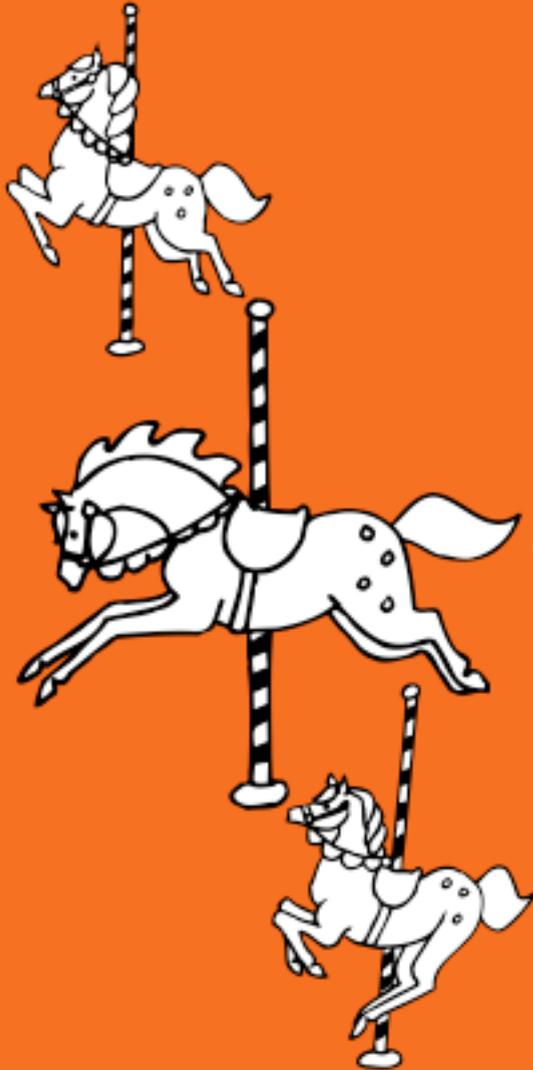
Pano kağıdı, kalem

Etkinliğin amacı

Bütün katılımcıların görüşlerini söyleyip tartışabilmeleri için yürütülen bir aktivitedir.

Etkinlik nasıl yürütülür?

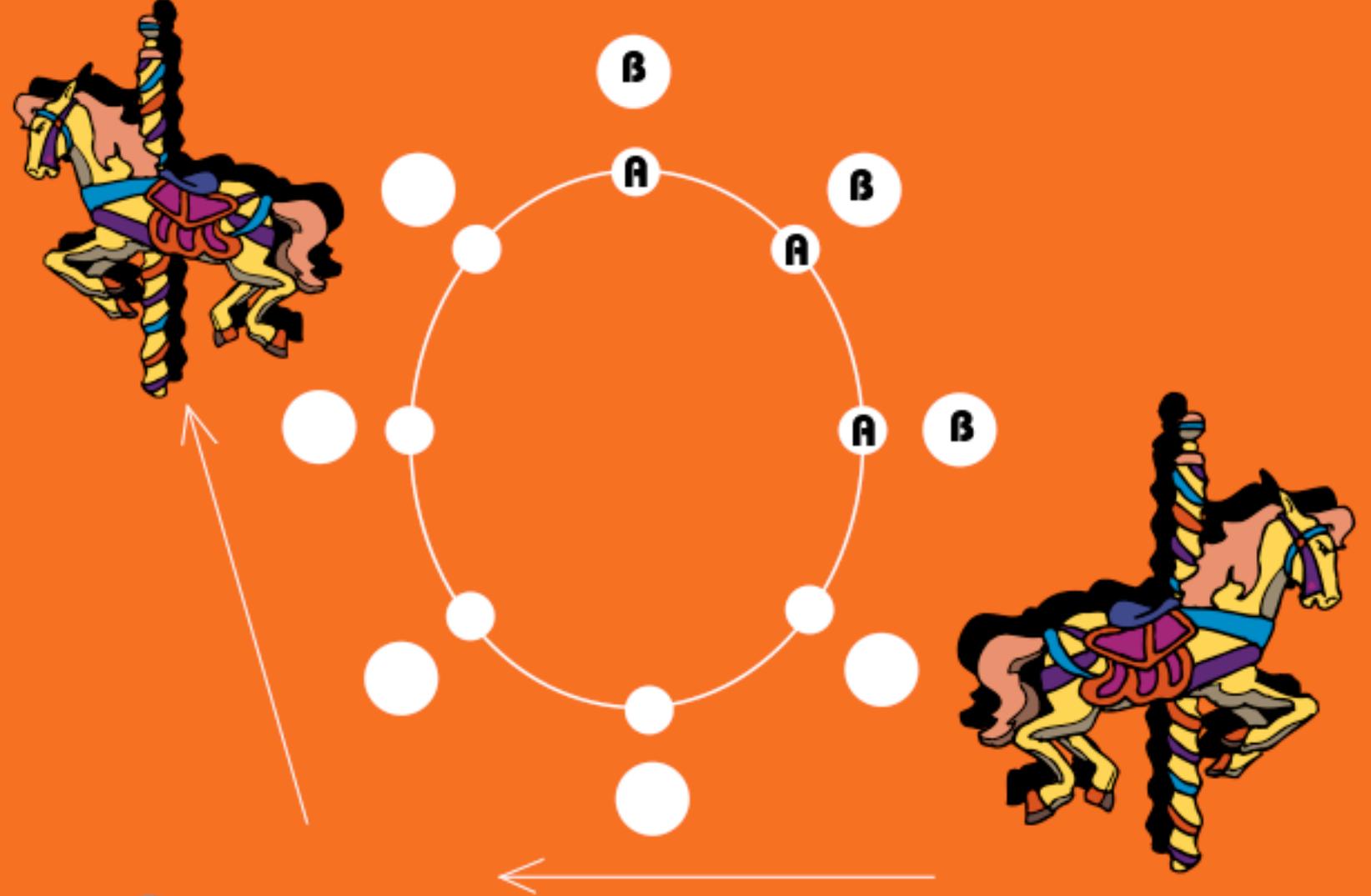
- Grup A ve B olarak ikiye ayrılır.
- A Grubu dairenin dışına bakan tarafa, B Grubu da karşı tarafa oturtulur. (Aşağıda verilen örnek oturma planına göre)
- Gruba bir konu verilir. Örnek; "Katılım kitapçığında neler olsun istersiniz?"
- A Grubuna 1 dakika konuşma süresi verilir. B Grubu sadece dinler. 1 dakikanın sonunda konuşmaları biter.
- B Grubuna 1 dakikalık konuşma süresi verilir. A Grubu dinler. 1 dakikanın sonunda konuşmaları biter.
- B Grubuna saat yönünde 2 yan sandalyeye kaymaları söylenir.
- A Grubuna ne duyduklarını söylemeleri için 30 saniye verilir (Ne düşündükleri değil). Daha sonra B Grubu ne duyduğunu söyler.
- Zamana göre bunu 2 ya da 3 kez tekrarlanabilir.
- Katılımcılardan bunları yazmaları istenir.
- A ve B Grubuna ayrı pano kağıdı verilir.
- Gruplara önce duyduklarını yazmaları söylenir. 5 dakika sonra aynı listeye kendi fikirlerini yazmaları söylenir.
- İki grubun da aynı şeyleri yazacakları düşünülse de, amaç, görüşlerin söylenmesi, ifade edilmesidir.

Tartışma Atlıkarıncası

Tartışma Atlıkarıncasında katılımcıların kuşbakışı oturma planı.

Not: Tartışmalar A ve B katılımcısı arasında olacaktır, A ile A arasında değil.

Basamak Taşları

Süre 15- 20 dakika

Katılımcı sayısı 10

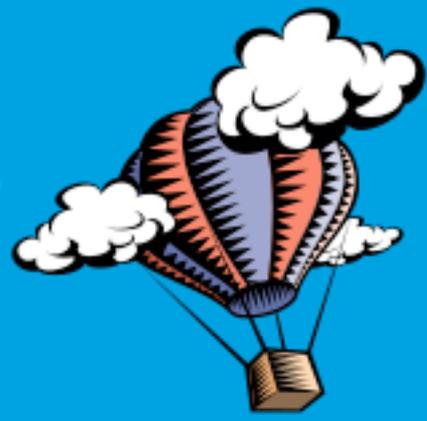
Malzemeler Kağıtları taş şeklinde yazı yazılabilecek büyüklükte kesin
Bant, kalem

Etkinliğin amacı Katılımcıların bir görevi yerine getirebilmek için adım adım iş planlaması yapmaları Planlama için çok ideal

- Etkinlik nasıl yürütülür?
- Yere birbirine paralel olarak iki bant yapıştırılır (Bu hayali nehir olacaktır). Fazla katılımcı varsa daha küçük gruplar oluşturulur.
  - Gruba hangi konuda planlama yapmaları gerektiği açıklanır. Örnek "Çocukların karar alma sürecine katılabilmeleri için adımlar nelerdir?"
  - Grup kesilmiş olan kağıtları kullanarak adımları yazar. Kağıt taşlar, nehrin bir tarafından diğer tarafa doğru yerleştirilir.
  - Bu etkinliğin avantajı, atılması gereken adımların sırasını anlamak, bir sonraki etkinliğe geçmeden önce hangi adımın tamamlanması gerektiğini görmektir. Örnek; "çocukların sizinle tanıştırılmasından önce "buluşmayı ayarlamak, "davetiye yollamak" ve "izin kağıtlarını hazırlamak".

Balon

Süre	15- 20 dakika
Katılımcı sayısı	10
Malzemeler	Balon Diyagramı, kalem
Etkinliğin amacı	Bu görsel etkinlik karşılaşılabilecek sorunları ya da avantajların görülmesini sağlayacaktır.
Etkinlik nasıl yürütülür?	<ul style="list-style-type: none"> - 6 ya da 10 kişilik gruplar oluşturulur. - Her bir gruba bir balon diyagramı verilir. - Her bir grubun kutucukları doldurması istenir.

Örnek:

- o Balonun uçmasını ne sağlar?
- o Balonun sallanmasına neler sebep olur?
- o Balonda kimler olmalı?
- o Balonun uçmasını ne engeller?

Balonun uçmasını ne sağlar?

Balonda kimler olmalı?

Balonun sallanmasına neler sebep olur?

Balonun uçmasını ne engeller?

Değerlendirme Hedefi

Süre

15 dakika

Katılımcı sayısı

10 - 100

Mazemeler

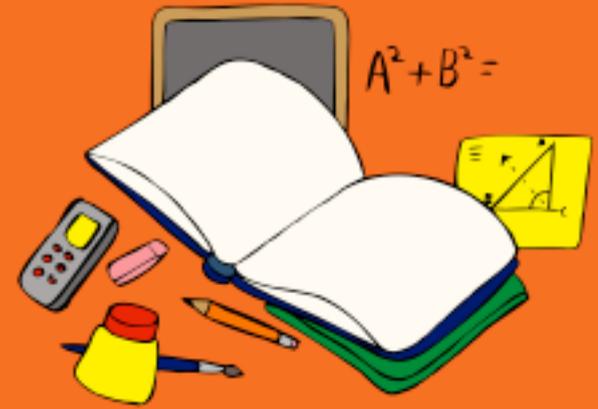
Hedef diyagramının olduğu bir kağıt, küçük renkli kağıtlar (ya da post-it'ler) ya da kalem

Etkinliğin amacı

Görsel değerlendirme aracı

Etkinlik nasıl yürütülür?

- Her bir katılımcıya 4 adet küçük renkli kağıt ya da kalem verilir.
- Eğer karışık bir grup varsa yetişkinlerle çocuklara farklı renkler verilir.
- Okulduk ayınar gibi her bir katılımcının elindeki küçük renkli kağıtları çeyrek daireye yapıştırmaları istenir. Merkeze ne kadar yakın konulursa puanlama o kadar yüksek demektir.
- Çeyrek dairelerde ölmek istediğiniz herhangi bir şeyi sorabilirsiniz. Örnekte eğlence, yararlı ve bilgilendirici örnekler verilmiştir. 4. çeyrekte katılımcıların kendi performanslarını değerlendirmeleri istenmiştir. Günün değerlendirilmesi yapılırken bu çok yararlı olabilir. Bu çalışmalar insanların aldıkları ile ortaya koyduklarını karşılaştırma açısından önemlidir.

Örnek Diyagram, Değerlendirme Hedefi

Buradan Nereye?

Bulduğunuz yerde çocuk hakları komitesini kurdunuz. Çalışmalarınıza da başladınız. Bundan sonra kimlerden destek alacaksınız, kimlerle çalışabilirsiniz? Bu soruların yanıtları da sizde. Çevrenizdeki, çocuklar ile ve çocuklar için çalışan kurum ve kuruluşların bir listesini çıkarırsanız, çalışmalarınızda bu listenin çok büyük yardımı olacaktır. Başlangıçta destek alabileceğiniz, size yardımcı dokunacak bazı kurum ve kuruluşların iletişim bilgilerini sizlerle paylaşıyoruz burada. Bu listeyi eklemeler ile geliştirmek elinizde.

İletişim adresleri

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esingeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK)

<http://www.shcek.gov.tr>

Anafartalar Cad No: 70 Ulus _ ANKARA

Tel 0312 310 2460

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) <http://www.unicef.org/turkey>

Birlik Mahallesi, 2. Cadde, No. 11, 06610 Çankaya, Ankara

Tel 0312 454 1000

Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği (ICC) <http://www.icc.org.tr>

Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Kütüphane Binası, 06800

Bilkent, Ankara Tel 0312 290 2366

İlinizdeki SHÇEK ve diğer kurum ve kuruluşları buraya yazabilirsiniz. Örneğin ilinizdeki Baro'nun Çocuk Hakları Kurulunu buraya ekleyebilirsiniz.

İşe Yarayacak Bağlantılar - Linkler

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu <http://www.sydgim.gov.tr>

Yerel Gündem 21 <http://www.la21turkey.net/>

Yerel Yönetim Portalı <http://www.yerelnet.org.tr/>

Türk Kızılayı <http://www.kizilayt.org.tr/>

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) <http://www.tegv.org>

Anne Çocuk Eğitim Vakfı <http://www.acev.org/>

Toplum Gönüllüleri Vakfı <http://www.tog.org.tr/>

TEMA Vakfı <http://www.tema.org.tr/>

Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği <http://www.cocukistismarionleme.org>

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı <http://www.fisek.org/>

Gündem Çocuk: Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma, Uygulama ve Uygulamaları İzleme Derneği <http://www.gundemcocuk.org>.

Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV) <http://www.losev.org.tr/>

Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği (ÖZGEDER) <http://www.ozgeder.org.tr>

Çağdas Yaşamı Destekleme Derneği <http://www.cydd.org.tr/>

Bağımsız İletişim Ağı (Bianet) Çocuk Sitesi <http://www.bianet.org./index/ c root.html>

Çocuk Dostu Belediye <http://www.cocukdostubelediye.org>

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi <http://www.stgm.org.tr/>

Çocuk Haklarına dair Sözleşme

Çocuk Haklarına dair Sözleşme*

Metin

Gayriresmi özet

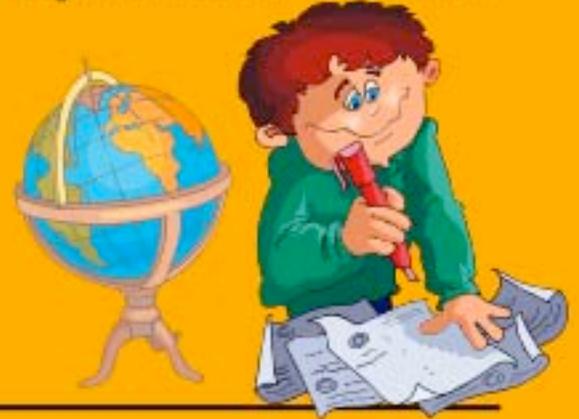
Önsöz

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda ilan edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırladıkça tutarak, Birleşmiş Milletler'in, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilan ettiklerini kabul ederek,

Önsöz bölümü, Birleşmiş Milletler'in temel ilkeleri ile insan hakları anlaşmalarının ve bildirgelerinin bazı özel hükümlerine atıfta bulunmaktadır. Bu bölüm, savunmasız konumları nedeniyle çocukların özel bir duyarlılığa ve korunmaya muhtaç olduklarını teyid etmekte, çocuğa ilk elde bakım ve koruma sağlayacak olan ailenin bu konudaki sorumluluğunu vurgulamaktadır. Çocuğun gerek dünyaya gelmeden önce, gerekse sonrasında yasal açıdan ve diğer açılardan korunması gerektiği, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine saygının önemi ve çocuk haklarının güvenceye alınmasında uluslararası işbirliğinin belirleyici rolü, gene aynı bölümde değinilen hususlar arasındadır.

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde, Birleşmiş Milletler'in, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilan ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilan edilen ülkeler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini gözönünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulu'nca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi'nde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde, Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24'üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de (özellikle 10'uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanıdığını hatırla tutarak,

Çocuk Hakları Bildirisi'nde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel, gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de, uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu"nu hatırla tutarak, ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlat edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına ilişkin Bildiri'nin hükümlerini anımsayarak, dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu birinci içinde, Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi gözönünde tutarak, Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak, Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Birinci Kısım

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre, daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Çocuğun tanımı

Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuktur.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

1. Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de gözönünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Ayırım gözetmeme

Hakların hepsi, istisnasız bütün çocuklar için geçerlidir. Çocuğun hangi biçimde olursa olsun ayrımcılıktan korunması ve haklarının savunulması için yapıcı girişimlerde bulunulması, Devlet'in yükümlülüğüdür.

Çocuğun yüksek yararı

Çocukla ilgili bütün girişimlerde, çocuğun yüksek yararı tam olarak gözetilecektir. Ana-babalar ya da sorumluluk taşıyan diğer kişiler bu sorumluluğu yerine getirmedikleri takdirde, Devlet çocuğa yeterli dikkati ve desteği gösterecektir.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşme'de tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler, eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya cocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

Hakların uygulanması

Devlet, Sözleşme'de yer alan hakların uygulanması için bütün imkanlarını kullanmalıdır.

Ana-babanın yönlendiriciliği ve çocuğun yeteneklerinin gelişimi

Devlet ana-babaların ve geniş ailenin, çocuğun yeteneklerinin, gelişmesi açısından uygun biçimde yönlendiricilik yapma hak ve sorumluluklarına saygı göstermelidir.

Yaşam ve gelişme

Her çocuk temel yaşam hakkına sahiptir. Devlet, çocuğun yaşamını ve gelişmesini güvence altına almakla yükümlüdür.

İsim ve vatandaşlık

Çocuk, doğuştan itibaren bir isim alma hakkına sahiptir. Ayrıca, çocuk, vatandaşlık edinme, ana-babasını mümkün olduğu ölçüde tanıyıp bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda, kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler, çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar, uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgahının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

Kimliğin korunması

Devlet, çocuğun kimliğini korumakla, eğer gerekiyorsa bu kimliğin temel öğelerini yeniden oluşturmakla yükümlüdür.

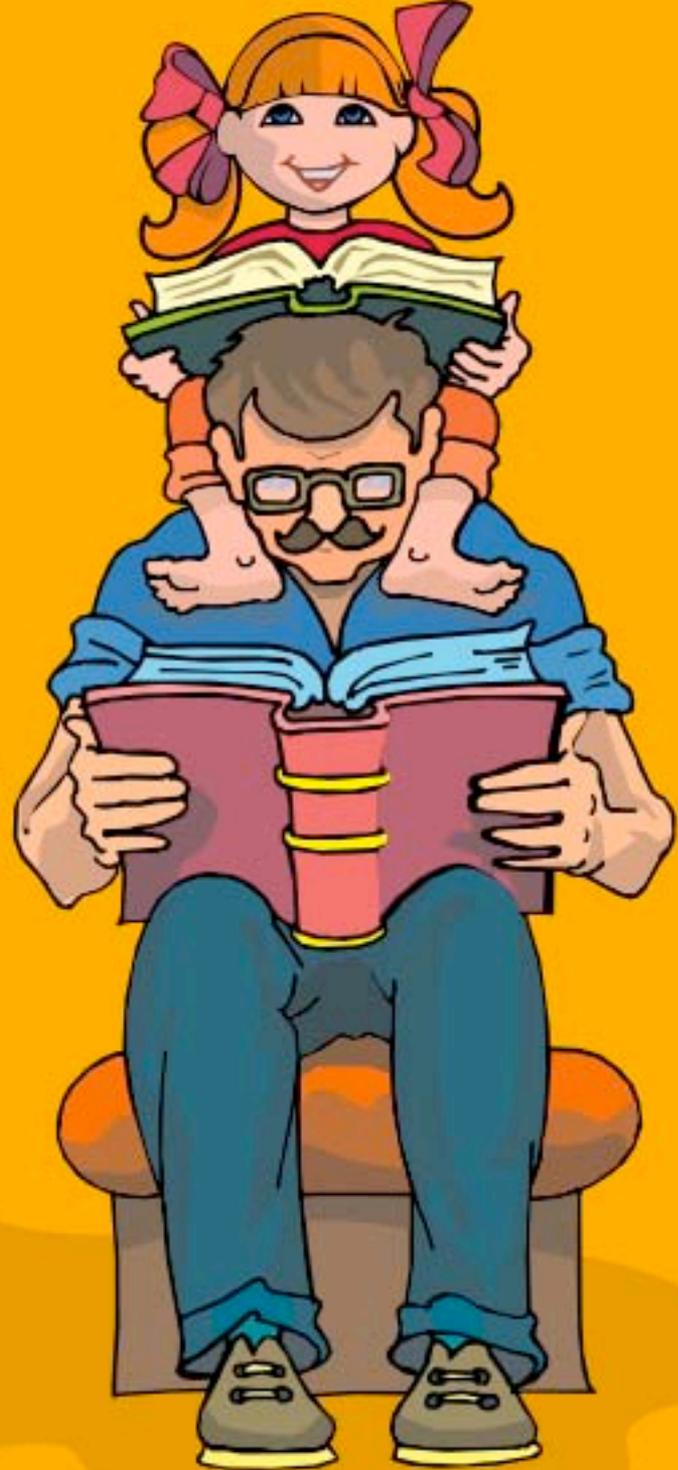
Ana-babadan ayırma

Çocuğun yüksek yararına aykırılığı belirlenmediği sürece, çocuk, kendi ana-babasıyla birlikte yaşama hakkına sahiptir. Ayrıca çocuk anasından ve babasından veya bunların herhangi birinden ayrılmışsa, ayrıldığı kişilerle temas, çocuğun hakkıdır.

2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9'uncu Madde'nin 1'inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terketme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.
2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9'uncu maddenin 1'inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler, çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil, herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.
2. Bu amaçla Taraf Devletler, iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Ailenin yeniden birleşmesi

Çocuk ile ana-babası, yeniden birleşme ya da çocuk/ana-baba ilişkisinin tesisi amacıyla herhangi bir ülkeyi terk edip kendi ülkelerine dönme hakkına sahiptirler.

Yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarma ve geri döndürmeme

Devlet, çocukların ana-babadan herhangi biri tarafından ya da üçüncü bir taraf eliyle ülke dışına kaçırılıp burada alıkonulmasını önlemek ve vuku bulan bu tür olayların çözümü için yol bulmakla yükümlüdür.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını, bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırırlar.
2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.
2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:
  - a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,
  - b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

Çocuğun görüşü

Çocuk, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir.

İfade özgürlüğü

Çocuk, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın görüşlerini ifade etme, bilgi edinme, sahip olduğu görüşleri ve edindiği bilgileri başkalarına aktarma hakkına sahiptir.

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü

Devlet, ana-babanın uygun biçimde yönlendiriciliğine tabi olarak, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne saygı gösterecektir.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerinin çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağıdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörölmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağılık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.
2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağılığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılmaz.

Dernek kurma özgürlüğü

Çocuklar , başkalarıyla bir araya gelme, dernek kurma ve kurulu derneklere katılma hakkına sahiptir.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun;

özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla, Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29'uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;

Özel yaşantının korunması

Çocukların, özel, aile ve ev içi yaşantıları ile kurdukları iletişime yönelik dış müdahalelerden, iftira ve haksız suçlamalardan korunma hakları vardır.

Gerekli bilgilere ulaşma

Devlet, değişik kaynaklardan bilgilerin ve yayınların çocuklara ulaşmasını sağlayacak, kitle iletişim araçlarının çocuklar açısından sosyal ve kültürel yarar sağlayacak bilgiler yaymasını teşvik edecek, buna karşılık çocukları zararlı yayınlardan koruyacaktır.

d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

e) 13 ve 18'inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını gözönünde tutarak hareket ederler.
2. Bu Sözleşme'de belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.
3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Ana -babanın sorumlulukları

Ana-baba, çocuğun yetiştirilmesinde ortak ve birinci elden sorumluluk taşımaktadır. Devlet, çocuk yetiştirme alanında gerekli desteği ana-babaya sağlayacaktır.

Madde 19

1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.
2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

Suistimal ve ihmalden korunma

Devlet, çocuğu, ana-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden koruyacak, çocuk suistimalini önleyecek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlayacaktır.

Ailesiz çocuğun korunması

Devlet, aile ortamından yoksun çocuğu özel olarak korumak, bu tür durumlarda uygun alternatif aile bulmak ya da kurumlar aracılığıyla çocuğun bakımını sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi doğrultusundaki çabalarda, çocuğun kültürel kimliğine gerekli dikkat gösterilecektir.

2. Taraf Devletler, bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre uygun olan bakımı sağlayacaklardır.
3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam Hukuku'nda kefalet (kafalah), evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyararak, kararını verir.

b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde/ülkelerarası evlat edinmenin, çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

Evlat edinme

Çocuk, evlat edinmenin tanındığı ve/veya serbest bırakıldığı ülkelerde, bu uygulama, yalnızca çocuğun yüksek yararına olacak şekilde, konunun uzmanı yetkililerin izniyle ve çocuk için gerekli güvenceler sağlandıktan sonra gerçekleştirilebilecektir.

c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d) Ülkelerarası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşme'de ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

Mülteci çocuklar

Mülteci durumunda olan ya da mülteci statüsüne alınmak isteyen çocuklara özel koruma sağlanacaktır. Devlet, çocuklara bu anlamda koruma ve yardım sağlayan yetkili kuruluşlarla işbirliği yapmakla yükümlüdür.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşme'ye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler, zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

Özürlü çocuklar

Özürlü çocuk; saygınlık içinde eksiksiz ve onurlu bir yaşantı sürdürmek için özel bakım, eğitim ve kurs görme; mümkün olan en üst düzeyde özgüvene ve sosyal bütünleşmeye kavuşma hakkına sahiptir.

3.Özürli çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardımı özürli çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4.Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürli çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alıverışı yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

Sağlık ve sağlık hizmetleri

Çocuk, mümkün olan en üst düzeyde sağlık ve tıbbi bakım standardına ulaşma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını gözönüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Devletler, temel ve koruyucu sağlık bakımı, halk sağlığı eğitimi ve bebek ölümlerinin azaltılması konularına önem verecek, bu amaca yönelik uluslararası işbirliğini teşvik edecek ve etkin sağlık hizmetlerinden yoksun tek bir çocuk kalmaması için çaba göstereceklerdir.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.
2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları gözönüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da gözönünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.
2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkanlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

Yerleştirme uygulamasının düzenli denetimi Devlet tarafından, gerekli ilgi, koruma ve bakımın gösterilmesi için belirli bir yere yerleştirilen çocuk, bu tedbirin sonuçlarının düzenli olarak denetlenmesini isteme hakkına sahiptir.

Sosyal güvenlik

Çocuk, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlik imkanlarından yararlanma hakkına sahiptir.

Yaşam standardı

Her çocuk, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişmesi açısından yeterli yaşam standardına ulaşma hakkına sahiptir. Çocuğun yeterli bir yaşam standardına sahip olmasını sağlamak, en başta ana-babanın sorumluluğudur. Devletin görevi bu sorumluluğun yerine getirilmesine imkan tanıyacak koşulları yaratmaktır. Devlet'in sorumluluk alanı ana-babalara ve çocuklarına maddi yardım yapılmasını da kapsayabilir.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemleri alırlar. Özellikle, çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler, bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanı sıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.
Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

Eğitim

Çocuk, eğitim hakkına sahiptir. Devlet'in görevi, ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasını sağlamak, her çocuğun yararlanabileceği değişik ortaöğretim kanallarını teşvik etmek ve yeteneklerine göre herkesi yüksek öğrenim imkanlarına kavuşturmadır. Okul disiplini, çocuğun haklarına ve saygınlığına uyumlu olmalıdır. Devlet bu hakkın uygulanabilmesi için başka ülkelerle işbirliği içinde olacaktır.

c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşme'ye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:

a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

Eğitim hedefleri

Eğitim, çocuğun kişiliğinin, becerilerinin, zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini hedefleyecektir. Eğitim, çocuğu, özgür bir toplumda faal bir yetişkin yaşam için hazırlayacak; ana-babasına, kültürel kimliğine, kendi dili ve değerleriyle başkalarının kültürel kimliklerine ve değerlerine saygıyı geliştirecektir.

c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği mense ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yasantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.

2. Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1'inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

Azınlıklara ve yerli halklara mensup çocuklar Azınlık topluluklarla yerli halklara mensup çocuklar kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinlerinin gereklerini yerine getirme ve kendi dillerini kullanma hakkına sahiptir. Dinlenme, boş zaman değerlendirme ve kültürel etkinlikler

Çocuk, dinlenme, boş zaman değerlendirme, oyun oynama, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanirlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:
- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tesbit ederler;
  - b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
  - c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Çocuk işçiler

Çocuk; sağlığı, eğitimi ve gelişmesi açısından tehlike teşkil eden işlere karşı korunma hakkına sahiptir. Devlet, işe kabul için asgari bir yaş sınırı tesbit etmek çalışma koşullarını düzenlemek zorundadır.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini;
- Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Uyuşturucu kullanımı

Çocukların uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımından; bu tür maddelerin üretimine ve kaçakçılığına alet olmaktan korunma hakları vardır.

Cinsel sömürü

Devlet, fuhuş ve pornografi dahil, çocuğu cinsel sömürü ve suistimalden koruyacaktır.

Çocukların satılmaları, kaçırılmaları ve fuhuşa zorlanmaları

Çocukların, satışa, kaçırmaya ve fuhuşa konu olmalarını önlemek üzere her tür çabayı göstermek Devlet'in görevidir.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. 18 yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi saliverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünüülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

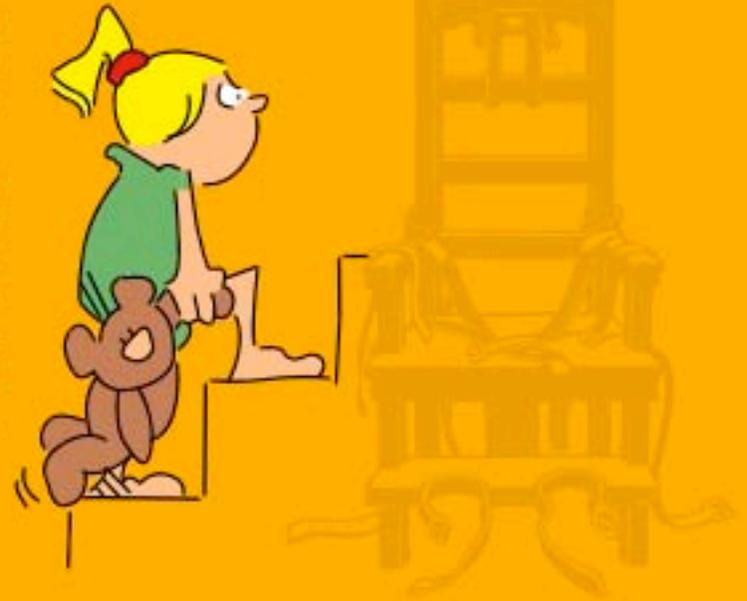
d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Sömürünün diğer biçimleri

Çocuk, esenliğiyle ilgili olup 32, 33, 34 ve 35'inci maddelerde yer alan hususlara zarar verecek her tür kullanımdan korunma hakkına sahiptir.

İşkence ve özgürlükten yoksun bırakma

Hiçbir çocuk, işkenceye, zalimce davranışlara ya da cezaya, yasa dışı tutuklamaya tabi tutulmayacak ve keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. 18 yaşından küçük olanlara, idam ya da saliverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası verilmeyecektir. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herhangi bir çocuk, kendi yüksek yararı aksini getirmedikçe, yetişkinlerden ayrı tutulacaktır. Gözetim altında tutulan çocuğa hukuki ve diğer gerekli yardımlar sağlanacak, çocuk ailesiyle temas edebilecektir.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.
2. Taraf Devletler, 15 yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, özellikle 15 yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, 15 ile 18 yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.
4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Silahlı çatışma

Taraf Devletler, 15 yaşından küçük çocukların çatışmalara katılmamalarını sağlamak için mümkün olan her tür önlemi alacaklardır. 15 yaşından küçük hiç bir çocuk askere alınmayacaktır. Devletler ayrıca, silahlı çatışmaların etkilendiği çocuklara, ilgili uluslararası yasada belirtilen şekillerde koruma ve bakım sağlayacaklardır.

Yeniden sağlığa kavuşturucu bakım Devlet, silahlı çatışma, işkence, ihmal, kötü muamele ve sömürü mağduru çocukların sağlıklarına kavuşturulmaları ve toplumla bütünleşmelerini sağlama amacıyla uygun önlemleri almakla yükümlüdür.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğu; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.
2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri gözönünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:
  - a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında, ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlalde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.
  - b) Hakkında ceza kanununu ihlal iddiası veya ithamı bulunan her çocuk, aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:
    - i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;
    - ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

Çocukların yargılanmaları

Yasalara aykırı iş yapan çocuk, saygınlık ve değer anlayışını geliştiren, yaş durumunu gözeten ve toplumla yeniden bütünleşmesini hedefleyen tarzda muamele görme hakkına sahiptir. Çocuğa, temel güvencelerinin yanı sıra, savunması için hukuki ve diğer her tür yardım sağlanacaktır. Mümkün olan her durumda, adli kovuşturmadan ve kurumlara yerleştirme yolundan kaçınılmalıdır.

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurulurken yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç itirafında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlal ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşmaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında, özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasası'nı ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşme'de yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve:

a) Bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

Üstün standartlara uyma

Çocuğun haklarıyla ilgili olarak geçerli ulusal ve uluslararası yasalarda yer alan standartların, işbu Sözleşme'de yer alanlardan daha üstün olmaları halinde, her durumda, daha üstün standartlar geçerli olacaktır.

İkinci Kısım

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Devlet'in, işbu sözleşmede yer alan hakların gerek yetişkinler, gerekse çocuklar tarafından yaygın biçimde bilinmesini sağlama yükümlülüğü vardır.

Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC)

Uluslararası Çocuk Merkezi 1949 yılında Fransa'da Fransız Hükümeti ve UNICEF'in girişimleriyle, gelişmekte olan ülkelerdeki çocuk hekimlerine eğitim ve destek sağlamak, ayrıca çocuk sağlığı ile ilgili önemli konularda öncülük yapmak için kurulmuştur. Çalışmalarını 50 yıl kadar sürdürdükten sonra faaliyetleri sona eren Merkez, 1999 yılında Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın girişimi, Türkiye Hükümeti'nin desteği ve BM kuruluşlarının katkıları ile Bilkent Üniversitesi'nin Ankara'daki yerleşkesinde yeniden kurulmuştur. 2004 yılının Aralık ayından itibaren dernek statüsü altında çalışmalarını sürdürmeye devam etmektedir.

Bu yayında yer alan ifadeler Avrupa Birliği'nin resmi görüşlerini temsil etmemektedir.